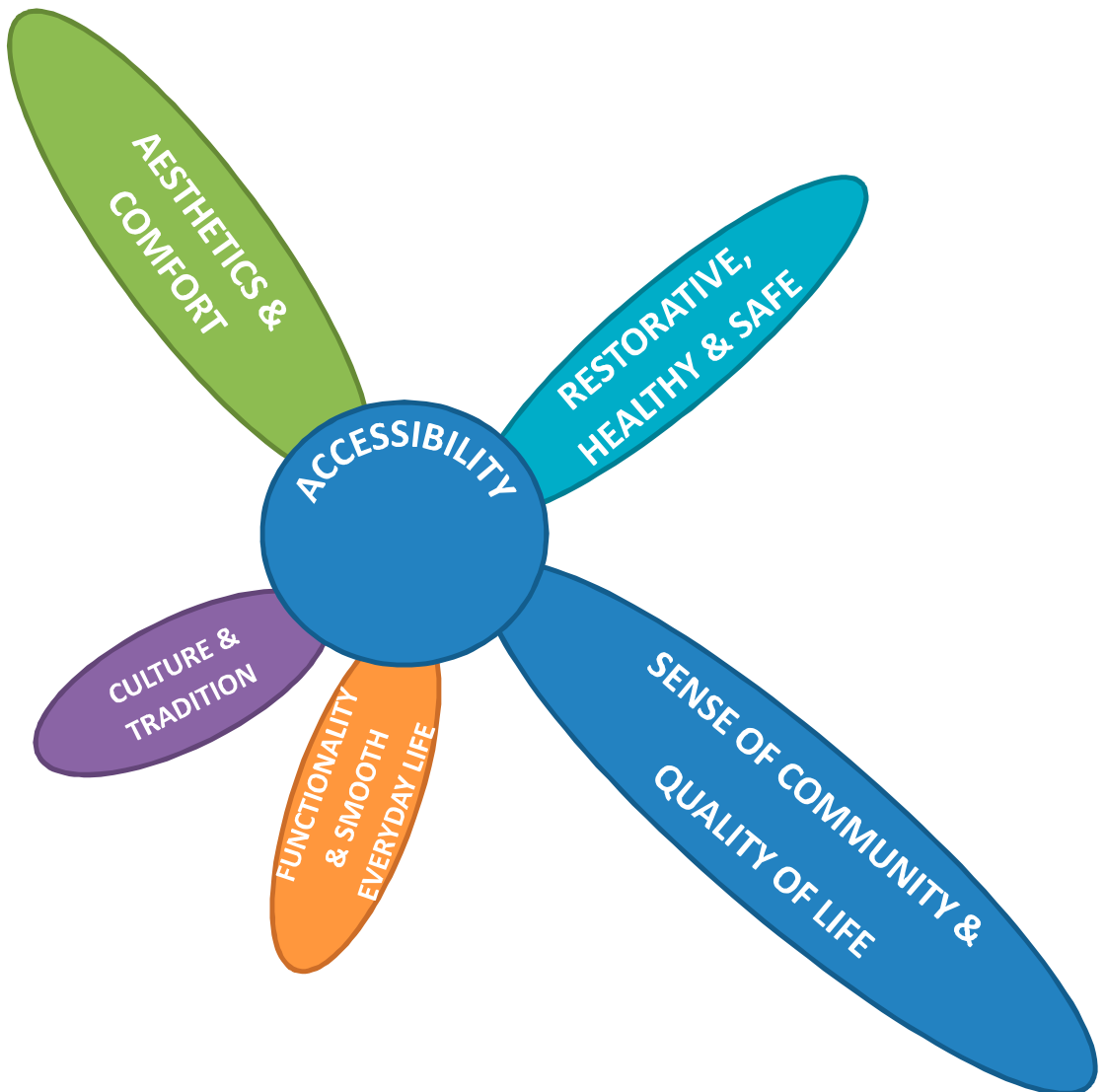

SIBBESBORG

Kestävän yhdyskunnan suunnittelukilpailu

Raportti kilpailuhankkeen valmistelusta ja toteutuksesta 2010–2011

Tiina Merikoski
Susa Eräranta
Aija Staffans

Aalto-yliopiston julkaisusarja
Aalto-C 19/2012

© Tekijät

Taitto Marina Johansson
Kannen kuvio Marketta Kyttä

ISBN 978-952-60-4795-9
ISBN 978-952-60-4796-6 (pdf)
ISSN-L 1799-4950
ISSN 1799-4950
ISSN 17994969 (pdf)

Unigrafia Oy
Helsinki 2012

Sisällysluettelo

JOHDANTO	5
Kohti kestäviä yhdyskuntia	6
Uudenlaiset kilpailukäytännöt kestävien yhdyskuntien suunnitteluun	6
Verkostoista ja yhteistyöstä rohkeutta tarttua haasteisiin	7
Kohti uutta	7
1 SIBBESBORGIN KILPAILUHANKE: VISIO KESTÄVÄSTÄ YHDYSKUNNASTA	9
1.1 Hankkeen tausta ja tavoitteet	9
Sibbesborgin suunnittelukilpailun tavoitteet	10
Kilpailukonseptin kehittäminen	11
Hankkeen seurannan ja arvioinnin tavoitteet	11
1.2 Yhteistyö ja kumppanuudet	12
Kilpailun järjestäjä: Sipoon kunta	12
Tutkimus: Aalto-yliopisto	13
Kilpailutoiminnan kehittäminen ja kilpailun sihteeri: SAFA	13
Asiantuntijapalvelut	14
Viestintäpalvelut	15
TEKES	15
Muut kumppanit	15
2 PROSESSIN SUUNNITTELU JA KILPAILUN VALMISTELU: ROHKEASTI KOHTI UUTTA	17
2.1 Muuttuva prosessi: aikataulu, tehtävät ja roolit	18
Ohjelmointivaiheen aikataulu: joustoa ja mukautumista muutoksiin	18
Roolien muokkautuminen	21
Kustannusarvio ja sen toteutuminen	21
2.2 Viestintä keskiössä: hankkeesta tiedottaminen ja näkyvyys	23
Nettisivut tiedonjakamisen ja vuorovaikutuksen foorumina	24
2.3 Monialaista ja moniulotteista asiantuntijatyöskentelyä	25
Työpajatyöskentely osana avointa valmistelua	26
Työpaja 1: Kilpailun tavoitteet ja Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan visio	30
Työpajat 2 ja 3: Kilpailukonseptin kehittäminen ja kilpailuohjelmaan vaikuttaminen	31
Vision muodostaminen: asiantuntijoiden näkemyksen yhdistäminen asukkaiden ja kunnan tavoitteisiin	34

2.4 Kilpailuohjelma	35
Kilpailuohjelman avoin valmistelu	36
Runsas ennakkoinneisto: miten olennainen tieto löydetään?	38
3 KILPAILUVAIHE: TOTEUTUS JA EHDOTUSTEN ARVIOINTI	41
Vuorovaikutteinen valmistelu, vuorovaikutteinen arviointi	42
3.1 Kilpailuvaiheen kulku	43
Aikataulu ja työvaiheet	43
Kilpailuun osallistuminen ja kilpailuehdotukset	44
3.2 Vaativa ja moniulotteinen tehtävänanto	45
Kestäviin ratkaisuihin ohjaaminen	46
Aikaulottuvuus: lähelle ja kauas	49
Kilpailuasiakirjat: millä on merkitystä kilpailun tavoitteiden kannalta?	52
3.3 Ehdotusten arviointi	54
Tuomariston vaikea tehtävä	56
Asiantuntijatyöskentelystä tukea ehdotusten arviointiin	57
Yleisökommentointi osana asukasvuorovaikutusta	61
Päästiinkö kestäviin ratkaisuihin kiinni?	63
3.4 Yhteenveto kilpailuvaiheen seurannasta	66
4 KESTÄVÄN YHDYSKUNNAN KILPAILUN KESTÄVÄT TOIMINTATAVAT	69
Uusia toimintamalleja tarvitaan	70
Poikkeuksellisen laajaa asiantuntijatyöskentelyä	71
Kilpailun järjestämiseen on olemassa erilaisia resursseja	72
Kohti kestävä yhdyskuntaa: mitä kilpailun jälkeen?	73

Johdanto

Vuonna 2010 Sipoon kunnan kehitys- ja kaavoituskeskus käynnisti Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan kilpailuhankkeen. Hankkeen tavoitteena oli ensinnäkin selvittää, miten Söderkullan ja Sipoonlahden ympäristöä pitäisi kehittää tulevina vuosikymmeninä. Alueen kehittämiseen kohdistuu painetta sekä kunnan sisäisistä kasvutavoitteista että Helsingin itäsuunnan kehittämissuunnitelmista. Toisaalta hankkeen tavoitteena oli kehittää ja muokata suunnittelukilpailujen käytännöistä uudenlainen monialaisen, kestävän yhdyskunnan suunnittelukilpailukonsepti. Ymmärrettiin, että uudenlaiset, pitkälle tulevaisuuteen ulottuvat kestävyys tavoitteet edellyttävät uutta ajattelua paitsi päätöksenteolta ja suunnittelulta myös niiltä keinoilta ja käytännöiltä, joilla pitkän aikavälin aluekehittämistä tehdään.

Hanke on ollut rohkea ja kunnianhimoinen monella tapaa: kilpailulla haettiin pitkän aikavälin pelisääntöjä Söderkullan ja Sipoonlahden ympäristön kehittämiseksi kestäväällä tavalla; hanke haastoi perinteiset arkkitehtuuri- ja suunnittelukilpailukäytännöt pyrkimyksellä kehittää uudenlaista kestävien yhdyskuntien suunnittelukilpailukonseptia; ja siksi, että hanke ylipäättään käynnistettiin ja sen toteuttamiseksi kerättiin omaa osaamista ja resursseja tukeva verkosto.

Aalto-yliopiston tutkimusryhmä seurasi hankkeen etenemistä. Tutkijat osallistuivat hankkeen ohjelmointiin erityisesti sen käynnistämisvaiheessa, jolloin prosessin etenemistä ja vaiheita ei oltu vielä lukittu. Eri vaiheissa järjestetyt tilaisuudet dokumentoitiin, ja prosessin eteneminen ja tulokset analysoitiin. Tämä raportti on laadittu tehdyn seurannan ja arvioinnin tuloksena.

Kohti kestäviä yhdyskuntia

Kestävä kehitys on käytännön haaste niin ihmisten arjessa, poliittisessa päätöksenteossa kuin yhdyskuntasuunnittelussakin. Keskustelu yhteiskunnan energiankulutuksesta, ruoantuotannosta, liikenteestä ja liikkumisesta, ikärakenteen muutoksen vaikutuksista, palveluista, kaupasta ja kilpailukyvyistä palaa kuntien suunnitteluratkaisuihin, jotka joko tukevat tai heikentävät, estävät tai mahdollistavat kestäviä ratkaisuja. Sibbesborgin kilpailun tavoitteena oli löytää lähtökohdat paitsi alueen konkreettiselle suunnittelulle, myös sen kehittämiseksi kestäväksi kaupungiksi.

Sipoon kunnan tavoitteissa Sibbesborgin kestävä yhdyskunta on monialaisesti ja vuorovaikutteisesti suunniteltu, vaiheittain toteutuva vähähiilinen ja viihtyisä kaupunki, jonka ympäristö tukee kestävää elämäntapaa. Kilpailuhankkeen ohjelmointivaiheessa järjestettyjen asiantuntija- ja asukastyöpajojen tuotokset sekä kunnan tavoitteet yhdistettiin Sibbesborgin kestävä yhdyskunnan visioksi:

”Tulevaisuuden Sibbesborg on ainutlaatuinen jopa 70 000–100 000 asukkaan kestävä ja inhimillinen alue, jossa toimiva kaupunkirakenne, luonto ja perinteikäs kulttuurimaisema yhdistyvät tasapainoisesti. Sibbesborg toteutuu vaiheittain osana Helsingin seutua orgaanisena ja vuorovaikutteisena prosessina, jossa opitaan jatkuvasti paremmin vastaamaan kestävyden tavoitteisiin. Sibbesborgissa viihdytään, nautitaan elämästä ja sujuvasta arjesta.” (Kilpailun ohjelma, Sibbesborgin kestävä yhdyskunnan suunnittelukilpailu, s. 14)

Uudenlaiset kilpailukäytännöt kestävien yhdyskuntien suunnitteluun

Yhä enemmän yhdyskuntasuunnittelun ja rakennusalan muutosten yhteydessä keskustellaan siitä, miten kestäviä yhdyskuntia suunnitellaan ja tehdään. Kiristyvät energiatehokkuusvaatimukset ja muut yksittäiset ratkaisut ovat tehokkaita keinoja, mutta toisenlaisiakin muutoksia tarvitaan. Sibbesborgin kilpailuhankkeen tavoitteena olikin tutkia, miten suunnittelukilpailulla voitaisiin vastata entistä paremmin kestävien yhdyskuntien suunnittelun erityisvaatimuksiin kuten monialaisen asiantuntijuuden ja osaamisen yhdistämiseen, ja kestävyys tavoitteiden konkretisoitumiseen suunnittelussa. Hankkeessa haluttiin kehittää uudenlainen kestävä yhdyskunnan suunnittelukilpailukonsepti.

Sibbesborgin kilpailukonseptin lähtökohdaksi otettiin avoin ja jatkuva vuorovaikutus. Kaikille alueen suunnittelusta kiinnostuneille kehitettiin

keinoja vaikuttaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kilpailun tavoitteisiin, ohjelmaan ja arvosteluperiaatteisiin. Matkan varrella tuotettu aineisto ja tieto on ollut avoimesti kaikkien saatavilla hankkeen nettisivuilla www.sibbesborg.net kilpailun valmistelun, edetessä ja edelleen sen jo käynnistyttyä.

Verkostoista ja yhteistyöstä rohkeutta tarttua haasteisiin

Hanke on ollut kunnianhimoinen pienelle kunnalle. Kyseessä oli mukana oleville toimijoille täysin uusi konsepti, eikä hankkeen alussa vielä tiedetty, mitä vaiheita hankevalmistelu tai kilpailun ohjelmointi tulisivat tarvitsemaan, tai keitä toimijoita tai asiantuntijoita hankkeeseen vielä kutsuttaisiin. Hankkeen käynnistäminen olikin rohkea askel pieneltä kunnalta kohti tuntematonta. Mahdollisuus menestymiseen kuitenkin nähtiin, ja samalla ymmärrettiin, että tukea tarvitaan niin tekemiseen kuin oman osaamisen kehittämiseksi.

Keskeistä hankkeen etenemiselle oli verkoston jatkuva vahvistuminen ja prosessin tarkentuminen. Parhaiden mahdollisten yhteistyökumppaneiden löytämisestä tuli myös yksi kilpailun keskeisistä tavoitteista. Kilpailulla Sipoon kunta ei hakenut ainoastaan suunnitteluratkaisuja alueen kehittämiseksi, vaan myös parhaita osajia kilpailun jälkeen käynnistettävään suunnitteluun ja toteutukseen.

Ennalta tuntematon prosessi ja monialainen toimijoiden yhteistyö edellyttävät paitsi kykyä mukautua nopeasti uusiin tilanteisiin ja tarpeisiin, myös etenemisen tarkkaa seurantaa. Projektinhallinnalla onkin keskeinen merkitys vastaavien, laajojen ja kokonaisvaltaisten hankkeiden onnistumisen kannalta.

Kohti uutta

Sibbesborgin kilpailuhanke on ollut oppimisprosessi, jonka halutaan hyödyttävän myös muita vastaaviin hankkeisiin ryhtyviä. Erityisesti uudelleen, vuorovaikutteisen ja avoimen kilpailuprosessin kokemusta voidaan soveltaa tulevissa aluesuunnittelukilpailuissa sekä julkisen sektorin yhdyskuntasuunnitteluun liittyvissä kilpailutuksissa. Kilpailun ohjelmointi ja käytännön tulosten arviointi voivat myös antaa vastauksia kuntien suunnitteluinstrumenttien kehittämiseksi tuloksellisempaan ja innovatiivisempaan suuntaan.

Uusien konseptien ja toimintamallien kehittäminen edellyttää pilotointia todellisissa hankkeissa, ja kokemusten ja aineiston jakaminen ovat osa pitkäjänteistä kehittämistyötä. Aalto-yliopiston tutkimusryhmä seurasi, dokumentoi ja analysoi hankkeen eri vaiheet ja toteutuksen. Tässä raportissa on kuvattu eri vaiheiden eteneminen ja niiden toteutumisen arviointi. Arvioinnissa on pyritty tunnistamaan ja kirkkaasti esittämään ne vaiheet ja tilanteet, joista vastaavien hankkeiden eri osapuolet voivat oppia. Arviointi perustuu paitsi tutkijoiden tekemään seurantaan ja aineistoanalyysiin, myös mukana olleiden osapuolten haastatteluihin. Haastattelut rajattiin tässä yhteydessä prosessin ja kilpailuhankkeen järjestämisen kannalta keskeisimpiin avainhenkilöihin. Kunnan poliitikkoja ja kilpailijoita ei ollut mahdollista haastatella raportin kirjoittamis- ja viimeistelyvaiheessa, mutta keskustelua voidaan toivottavasti jatkaa tulevaisuudessa.

1 Sibbesborgin kilpailuhanke: visio kestävästä yhdyskunnasta

Tässä luvussa kuvataan lyhyesti Sibbesborgin kilpailuhankkeen tausta ja tavoitteet. Luvussa esitellään myös hankkeen keskeisimmät toimijat ja heidän roolinsa. Hanke jakautui kahteen vaiheeseen: kilpailua valmisteleva ohjelmointivaihe sekä kilpailun käynnistämisestä tulosten julkaisemiseen kestänyt kilpailuvaihe. Vaiheiden tarkemmat aikataulut ja työvaiheet kuvataan luvuissa 2 ja 3. Aalto-yliopiston tutkijaryhmä seurasi prosessin etenemistä osallistumalla ohjelmointiin ja valmisteluun sekä seuraamalla kilpailun järjestämistä ja ehdotusten arviointia. Seurannan vaiheista, osatavoitteiden toteutumisesta sekä hankkeen tuloksista laadittu arvioinnin tulokset on kirjoitettu niin ikään lukuihin 2 ja 3. Yhteenveto tuloksista ja niiden hyödynnettävyydestä on luvussa 4.

1.1 Hankkeen tausta ja tavoitteet

Sipoon kunnan kehitys- ja kaavoituskeskus käynnisti Sibbesborgin kestävästä yhdyskunnan kilpailuhankkeen työnimellä Söderkullan kilpailu vuonna 2010. Hankkeen ensisijaisena tavoitteena oli selvittää, miten Söderkullan ja Sipoonlahden ympäristöä pitäisi kehittää tulevana vuosikymmeninä. Alueen kehittämiseen kohdistuu painetta sekä kunnan sisäisistä kasvutavoitteista että Helsingin metropolialueen itäsuunnan kehittämissuunnitelmista. Sipoon kunnanvaltuusto hyväksyi vuonna 2008 koko kuntaa koskevan yleiskaavan, joka pohjautuu vuonna 2007 hyväksytyyn vahvaan kasvustrategiaan. Lisäksi taustalla ovat Helsinki–Porvoon kehyyssuunnitelma sekä metropolialueella tehdyt itäsuunnan kehittämistä

tukevat ratkaisut, kuten valtioneuvoston päätös Sipoon lounaisosien liittämisestä Helsinkiin.

Kasvustrategialla Sipoon kunta pyrkii vastaamaan metropolialueella kohdistuvaan maankäyttöpaineeseen ja yleiskaavalla 2025 ohjaamaan kasvua taajama-alueille raideliikenteen kehittämiskäytävien varteen. Kasvustrategiassa Sipoo tavoittelee 35 000 asukkaan kasvua vuoteen 2025 mennessä. Yleiskaava 2025 mahdollistaa kuitenkin alueiden kehittämisen kasvustrategiaa laajempaan osoittamalla potentiaalisia kehittämisalueita paljon strategian vaatimaa kasvua laajemmin. Sipoon kunnan lähtökohdaksi on, että alueita tulee suunnitella kokonaisuuksina mahdollistaen yksittäisten osien toteuttamisen saumattomasti vuosikymmenten kuluessa.

Söderkulla on olemassa oleva taajama ja yksi Sipoon strategian mukaisista kolmesta keskuksesta. Jotta Söderkullan rakentuminen on hallittua, tulee aluetta tarkastella sen kokonaispotentiaaliin perustuvasti, vaikka kasvu itsessään jakautuisikin useille vuosikymmenille. Alueen kehittämisessä nähdään mahdollisuuksia jalkauttaa uusia kestävien yhdyskuntien suunnittelu- ja toteutusmalleja. Helsingin metropolialueen yhteydessä sijaitsevan alueen kehittäminen kunnianhimoisilla kestävästä yhdyskunnan tavoitteilla voi parantaa Sipoon, metropolialueen ja jopa Suomen kilpailukykyä. Poikkeuksellisen suuri kehittämisalue on laajemminkin mittakaavassa kiinnostava aluekehityskohde.

Hankkeen pääasiallisena rahoittajana toimi Sipoon kunta saaden kilpailun valmisteluun ja dokumentointiin tukea TEKESin kestävästä yhdyskunnan ohjelmasta.

Sibbesborgin suunnittelukilpailun tavoitteet

Koko hankkeen tarkoituksena oli ohjelmoida ja järjestää kansainvälinen kestävästä yhdyskunnan suunnittelukilpailu, jolla etsittiin vaihtoehtoisia etenemispolkuja Söderkullan ja Sipoonlahden ympäristön kehittämiseksi 70 000–100 000 asukkaan uudeksi yhteisöksi. Lähtökohdaksi olivat paitsi edellisessä kappaleessa kuvatut maankäytön tavoitteet, myös paikalliset sipoolaiset ja yhteiskunnalliset kestävästä kehityksen arvot. Kunnan tavoitteissa Sibbesborgin kestävä yhdyskunta on monialaisesti ja vuorovaikutteisesti suunniteltu, vaihteittain toteutuva vähähiilinen ja viihtyisä kaupunki, jonka ympäristö tukee kestävästä elämäntapaa.

Kilpailun tavoitteena oli löytää lähtökohdat alueen konkreettiselle suunnittelulle. Kilpailuehdotuksilta odotettiin suunnitelmien lisäksi

esityksiä alueen kehittämistä kestäväksi kaupungiksi ja sen vaiheittaiseksi toteuttamiseksi realistisella aikajänteellä. Kilpailun avulla Sipoon kunta halusi löytää parhaat mahdolliset yhteistyökumppanit alueen suunnitteluun ja tulevaan toteutukseen. Kilpailun tavoitteita tarkennettiin hankkeen ohjelmointivaiheessa.

Kilpailukonseptin kehittäminen

Kilpailuhankkeen tavoitteena oli edellä kuvattujen kunnallisten tavoitteiden lisäksi kehittää ja muokata suunnittelukilpailujen käytännöistä uudenlainen monialaisen, kestävän yhdyskunnan suunnittelukilpailukonsepti. Uuden kilpailukonseptin tavoitteena oli vastata entistä paremmin kestävien yhdyskuntien suunnittelun erityisvaatimuksiin, kuten monialaisen asiantuntijuuden ja osaamisen yhdistämiseen ja konkretisointiin suunnittelussa sekä ehdotuksissa.

Kilpailukonseptin lähtökohtina olivat avoin tiedonjako ja jatkuva vuorovaikutus kilpailun ohjelmoinnista alkaen. Tavoitteena oli kehittää nykyistä vuorovaikutteisempi kilpailuformaatti, jossa yleisö (kaikki alueen suunnittelusta kiinnostuneet sekä kilpailuun osallistuvat) ja asiantuntijat pääsevät alusta asti vaikuttamaan kilpailun tavoitteisiin, ohjelmaan ja arvosteluperiaatteisiin.

Kilpailukonseptin kehittämisellä tavoiteltiin mallia kilpailutukselle, jossa erilaiset asiantuntijuudet ja intressit yhdistetään tähtäimenä kestävämpi yhdyskunta. Tavoitteena oli, ettei konsepti palvele ainoastaan yksittäisenä kilpailuohjelmana, vaan että sitä voitaisiin monistaa ja hyödyntää taustamateriaalina mahdollisesti myös muissa kilpailuissa sekä julkisen sektorin yhdyskuntasuunnitteluun liittyvissä kilpailutuksissa.

Hankkeen seurannan ja arvioinnin tavoitteet

Hankkeen tavoitteena oli paitsi järjestää Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan kilpailu, myös dokumentoida prosessin vaiheet ja arvioida sen toteutumista. Hankkeen seurannan ja arvioinnin tarkoituksena oli raportoida ja dokumentoida kokemus siten, että siitä voidaan hyötyä laajemmin vastaavien hankkeiden toteutuksessa.

Arviointityön keskeiset kysymykset olivat:

- Mitkä ovat kestävän yhdyskunnan suunnittelukilpailun järjestämisen kriittiset vaiheet ja tekijät?
- Miten kestävien yhdyskuntien suunnittelua ohjataan?
- Mihin ehdotusten arvioinnissa päästään kiinni ja miten?

Tutkijat osallistuivat hankkeen ohjelmointiin erityisesti sen käynnistämisen vaiheessa, jolloin prosessin etenemistä ja vaiheita ei ollut vielä lukittu. Eri vaiheissa järjestetyt tilaisuudet dokumentoitiin, ja prosessin eteneminen ja tulokset analysoitiin erilaisin menetelmin. Arviointityö perustuu paitsi tutkijoiden tekemään seurantaan ja aineistoanalyysiin, myös mukana olleiden osapuolten haastatteluihin (Liite 1: Avainhenkilöhaastattelut). Tammi–helmikuussa 2012 haastateltiin yksitoista hankkeen avainhenkilöä. Mukana oli Sipoon kunnan, SAFA:n ja kilpailun tuomariston edustajia, kilpailun sihteeri sekä tuomaristoa avustanut asiantuntijaryhmä. Tehdyn seurannan ja arvioinnin tuloksena on laadittu tämä raportti.

Uudenlaisen konseptin kehittäminen edellyttää pilotointia todellisissa tilanteissa ja kokemusten ja aineiston jakaminen ovat osa pitkäjänteistä kehittämistyötä. Hankkeessa haluttiin varmistaa, että prosessi dokumentoidaan joka vaiheessa, ja että kokemuksesta voidaan hyötyä muissa tulevaisissa hankkeissa, minkä vuoksi tutkijat kutsuttiin mukaan hankkeeseen alusta alkaen. Sibbesborgin kilpailuhanke oli oppimisprosessi, ja sen toivotaan hyödyttävän myös muita vastaaviin hankkeisiin ryhtyviä.

1.2 Yhteistyö ja kumppanuudet

Paitsi kilpailu ja siihen liittyvät tavoitteet, myös hanke itsessään on edellyttänyt monialaista osaamista ja kumppaneita. Kyseessä oli mukana oleville toimijoille täysin uusi konsepti, eikä hankkeen alussa vielä tiedetty, mitä vaiheita hankevalmistelu tai kilpailun ohjelmointi tulisivat tarvitsemaan, tai keitä toimijoita tai asiantuntijoita hankkeeseen vielä kutsutaisiin. Keskeisimmät toimijat kilpailuhankkeen järjestämisen kannalta olivat lopulta Sipoon kunta kilpailun järjestäjänä, Suomen Arkkitehtiliitto SAFA kilpailutoiminnan asiantuntijana, erilliset asiantuntijapalvelut kestävien yhdyskuntien tekijöistä, erilaiset viestintäpalvelujen tuottajat, Aalto-yliopisto tutkimuskumppanina sekä TEKESin Kestävä yhdyskunta-ohjelma rahoittajana.

Näiden lisäksi hankkeeseen on kytkeytynyt sen eri vaiheissa myös paljon muuta osaamista ja tahoja, kuten asumisen osaamiskeskus OSKE ja RYM Oy, SITRA, monikielisuuden mahdollistaneet kääntäjät sekä erityistä osaamista vaatineet työpajojen videotointi ja visualisointi. Eri toimijat on esitelty tarkemmin hankkeen nettisivuilla (<http://www.sibbesborg.net/fi/etusivu/toimijat>).

Kilpailun järjestäjä: Sipoon kunta

Kilpailun järjesti Sipoon kunnan kehitys- ja kaavoituskeskus. Kilpailuhankkeen vastuullisena johtajana toimi Sipoon kunnan kehitysjohtaja *Mikko Aho*. Aho vastaa Sipoon kunnan alueiden kehittamisestä ja tältä osin kunnan toiminnan kehittämistyöstä. Projektin koordinaattorina toimi Sipoon kunnan aluekehitysarkkitehti *Sirkku Huisko*. Lisäksi projektin seurantaan osallistui hallintosihteeri *Nina Grandell* ja käytännön järjestelyiden osalta kaavavalmistelija *Virva Korkeamäki*.

Kunnallisessa päätöksenteossa hankkeeseen ottivat kantaa kunnanhallituksen alainen kaavoitusjaosto ja kunnanhallitus. Kunnanvaltuusto seurasi projektia ylimpänä kunnallisena päätöksentekoaikana.

Kilpailun järjestäjänä ja projektin koordinaattorina Sipoon kunta vastasi ohjausryhmän muodostamisesta ja kokoonpanosta sekä kilpailun käytännönjärjestelyistä.

Tutkimus: Aalto-yliopisto

Tutkimuskumppaniksi hankkeeseen kutsuttiin Aalto-yliopiston kestävien yhdyskuntien suunnitteluun ja tavoiteasetantaan perehtynyt tutkijaryhmä. Sipoon kunta hankki tutkijaryhmältä ostopalveluna kestävien yhdyskuntien visioinnin, suunnittelun ja arvioinnin asiantuntijapalveluita sekä tukea projektin hallintaan erityisesti hankkeen ohjelmointivaiheessa.

Tutkimusryhmän tarkoitus oli lisäksi seurata hankkeen etenemistä koko prosessin ajan, dokumentoida eri vaiheet ja tilaisuudet sekä arvioida hankkeen toteutumista ja tuloksia siten, että kokemuksesta voidaan hyötyä laajemmin vastaavien hankkeiden toteutuksessa.

Tutkijoiden kautta saatiin myös yhteys rakennetun ympäristön monialaisiin asiantuntijaverkostoihin, ja ryhmä vastasi asiantuntijatyöskentelyn suunnittelusta ja toteutuksesta kilpailun ohjelmointivaiheessa.

TkT *Aija Staffansin* tutkimusryhmään kuuluivat maisema-arkkitehti, tohtorikoulutettava *Tiina Merikoski*, KTM, arkkitehtiylioppilas *Susa Eräranta* ja arkkitehtiylioppilas *Iina Valkeisenmäki*.

Kilpailutoiminnan kehittäminen ja kilpailun sihteeri: SAFA

Kilpailu järjestettiin ja ohjelmoitiin yhteistyössä Suomen Arkkitehtiliitto SAFA:n kanssa. Arkkitehtiliitto oli hankkeessa mukana kilpailutoiminnan ja sen kehittämisen asiantuntijana. Liiton kilpailutoiminnasta vastaavat kilpailutoimikunta KITO ja kilpailusihteeri, joiden tehtävinä on edistää

kilpailutoimintaa ja kehittää kilpailuihin liittyviä käytäntöjä. Kilpailutoimikunta kommentoi hanketta poikkeuksellisesti useammassa kokouksessaan ottaen lisäksi kantaa hankkeen yksityiskohtiin. Tavallisesti kilpailuhankkeessa kilpailutoimikunnan tehtävänä on nimetä Arkkitehtiliiton edustajat tuomaristoon ja hyväksyä kilpailuohjelma. Tässä hankkeessa kilpailutoimikunnan panos oli kuitenkin suurempi.

Kilpailuhankkeen yhteyshenkilönä Arkkitehtiliitossa toimi kilpailusihteeri, arkkitehti *Juha Jääskeläinen*. Tuomaristoon nimettiin arkkitehdit *Panu Lehtovuori* ja *Marja Sopanen*.

Kilpailun sihteeri vastasi Sibbesborgin hankkeessa kilpailuohjelman ja siihen liittyvien asiakirjojen kokoamisesta sekä arviointiprosessin ohjelmoinnista. Kilpailun sihteeri vastasi lisäksi asukasvuorovaikutuksen järjestämisestä yhdessä Sipoon kunnan kehitys- ja kaavoituskeskuksen kanssa. Kilpailun sihteerinä toimi TaM, arkkitehti *Ilona Mansikka* (Sito Oy).

Asiantuntijapalvelut

Kilpailuohjelman ja arvostelukriteerien laatimiseen sekä kilpailun tulosten arviointiin hankittiin erillisiä asiantuntijapalveluita. Kilpailun ohjelmoinnin tueksi järjestettyihin työpajoihin kutsuttiin yhteensä 21 yhdyskuntasuunnittelun ja kestävän kehityksen eri osa-alueiden asiantuntijaa. Lisäksi seuraavat asiantuntijat kutsuttiin kilpailuehdotusten arviointiin tuomariston tueksi:

- Liikennesuunnittelija, DI *Mauri Heikkonen*
- Professori, TkT *Seppo Junnila*
- Ympäristöpsykologi, FT *Marketta Kyttä*
- Arkkitehti, TkL *Pekka Lahti*
- Professori, FT *Jari Niemelä*

Asiantuntijoista Junnila, Kyttä, Lahti ja Niemelä osallistuivat hankkeen valmisteluvaiheessa järjestettyihin työpajoihin. Kaikkien viiden asiantuntijan kanssa keskusteltiin kestävän yhdyskunnan tavoitteiden määrittelystä kilpailuohjelmaa varten tammi-helmikuussa 2011.

Tuomaristoon valittiin SAFA:n kilpailusääntöjen mukainen kokoonpano. Sipoon kunnan edustajina tuomaristossa toimivat Ahon ja Huisikon lisäksi Sipoon kunnanvaltuuston puheenjohtaja *Christel Liljeström* sekä valtuuston jäsenet *Harry Hänninen* ja *Caspar Berntzen*. Lisäksi tuomaristoon kutsuttiin mukaan *Aulis Tynkkynen* ympäristöministeriöstä.

Kilpailun kansainvälisyyden vuoksi tuomaristoon tarvittiin myös kansainvälisiä tuomareita. Toisaalta tuomaristoon haluttiin kestävien yhdyskuntien suunnittelun ja arvioinnin asiantuntijoita. Tuomariston jäseniksi kutsuttiin *Wulf Daseking* Freiburgin kaupunkisuunnittelusta sekä *Patricia McCarney* Toronton yliopistosta. McCarney on kehittänyt globaalia kaupunkien ja kuntien yhteistyöverkostoa, Global City Indicator, jonka avulla kaupunkisuunnittelun ja päätöksenteon kunnalliset toimijat voivat oppia toisiltaan kestävästä ratkaisusta ja toimintamalleista. SAFA:n nimittäminä tuomariston jäseninä toimivat arkkitehdit Panu Lehtovuori ja Marja Sopanen.

Viestintäpalvelut

Freelancer-toimittaja *Liisa Vähäkylä* valmisteli hankkeelle viestintäsuunnitelman yhteistyössä kilpailun sihteerin Ilona Mansikan sekä TaM *Natalia Martamon* kanssa. Vähäkylä myös avusti lehdistökontaktien luomisessa ja tiedottamisessa. Hankkeen visuaalisen ilmeen suunnitteli Natalia Martamo.

Hankkeen merkittävin viestintäkanava olivat internetsivut. Sivujen suunnittelusta vastasi Cloudesign Oy ja teknisestä toteutuksesta Kuusela.com Oy. Sivujen ylläpito oli pääsääntöisesti Aalto-yliopiston tutkijaryhmän vastuulla.

Viestinnässä ja tiedottamisessa oli tärkeä merkitys myös sillä laajalla kotimaisella sekä kansainvälisellä verkostolla, joka hankkeeseen osallistuneilla tahoilla oli.

TEKES

Projektiin saatiin kilpailun ohjelmoinnin ja dokumentoinnin osalta rahoitusta TEKESin Kestävän yhdyskunnan ohjelmasta. Kestävä yhdyskunta 2007–2012 -ohjelman tavoitteena oli luoda uutta ja uudistuvaa liiketoimintaa kestävien ja energiatehokkaiden alueiden ja rakennusten suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa sekä niiden korjauksessa. Lisäksi ohjelman avulla pyrittiin vahvistamaan julkisen ja yksityisen sektorin vuorovaikutusta, tehostamaan teknologiaosaamisen muuttumista liiketoiminnaksi sekä verkottamaan eri osa-alueiden toimijoita.

TEKESin näkökulmasta yleisenä intressinä voidaan nähdä kestävään yhdyskuntaan tähtäävän monialaisen kilpailun ohjelman laadinta, prosessin kuvaus ja dokumentointi sekä kilpailun tulosten dokumentointi.

Muut kumppanit

Hankkeessa olivat mukana lisäksi asumisen osaamiskeskus OSKE ja RYM Oy, jotka toimivat Sipoon kunnan tukena verkostoitumisessa. Lisäksi SITRA on tukenut hanketta välittämällä tietoa omasta Low2No-hankkeestaan ja avustamalla verkostoitumisessa.

Hankkeen kolmikielisyysvuoksi käännöstoimistot ovat olleet merkittävä osa työtä. Käännöstyöstä vastasivat *Nina Lehos*, *Tomi Snellman*, *Monika Sukoinen* ja käännöstoimisto Isis.

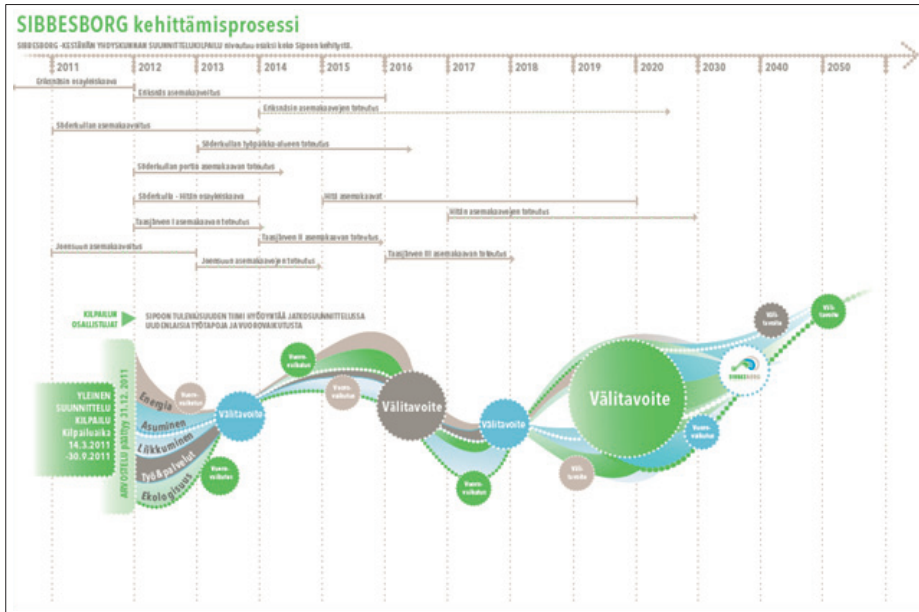
Eri tilaisuuksien videoinnista ja verkkolähetyksistä vastasi *Mikael Lönnroth* Äänestäjien liitto ry:stä. Asiantuntijatyöpajojen keskustelut visualisoi *Annika Varjonen*, Visual Impact Helsinki Oy.

2 Prosessin suunnittelu ja kilpailun valmistelu: rohkeasti kohti uutta

Hankkeen ensimmäisen vaiheen tavoitteena oli kuvata tuleva kilpailuprosessi sekä laatia kilpailuohjelma ja arviointiperusteet. Kilpailu valmisteltiin vuorovaikutuksessa eri alojen asiantuntijoiden ja paikallisten asukkaiden kanssa. Hankkeen aikana testattiin monia avoimuutta ja kestävyyttä edistäviä menetelmiä, kuten suorja videointeja nettiin ja etäyhteyksiä kansainvälisiin asiantuntijoihin. Yleisölle ja asiantuntijoille tarjottiin mahdollisuuksia vaikuttaa kilpailun tavoitteisiin, ohjelmaan ja arvostelu-perusteisiin. Matkan varrella tuotettu aineisto ja tieto on ollut avoimesti kaikkien saatavilla hankkeen nettisivuilla. Nettisivut toimivat kilpailun keskeisenä vuorovaikutuskanavana.

Kilpailuohjelman, Sibbesborgin vision ja uudenlaisen kilpailukonseptin kehittämistä varten järjestettiin kolme yhdyskuntasuunnittelun asiantuntijatyöpajaa ja yksi asukastyöpaja. Asiantuntijaryhmässä oli mukana mm. hankinta-, suunnittelu- ja rakennusalan sekä kilpailutoiminnan asiantuntijoita. Työskentelyssä pidettiin tärkeänä, että paitsi teknis-taiteellinen myös kulttuurinen, ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen näkökulma olivat edustettuina.

Kilpailun sijoittumiseen Sibbesborgin kehittämisprosessissa sekä sen pitkänjähtäimen tavoitteellisuuden ymmärtämiseksi hahmoteltiin prosessikaavio (Kuva 1). Samalla voitiin esittää koko alueen kehittämisen ja rakentamisen suhde Sipoon muihin keskeisiin aluekehittämis- ja kaava-hankkeisiin (kuten Söderkulla ja Eriksnäs).

Kuva 1: Sibbesborgin prosessikaavio.

Hanke oli rohkea askel pieneltä kunnalta kohti tuntematonta. Ennalta tuntematon prosessi ja monialainen toimijoiden yhteistyö edellyttävät paitsi kykyä mukautua nopeasti uusiin tilanteisiin ja tarpeisiin myös etenemisen tarkkaa seurantaa. Keskeistä hankkeen etenemiselle oli verkoston jatkuva vahvistuminen ja prosessin tarkentuminen. Parhaiden mahdollisten yhteistyökumppaneiden löytämisestä tuli myös yksi kilpailun keskeisistä tavoitteista. Kilpailulla Sipoon kunta ei hakenut ainoastaan suunnitteluratkaisuja alueen kehittämiseksi, vaan myös parhaita osajia kilpailun jälkeen käynnistettävään suunnitteluun ja toteutukseen.

2.1 Muuttuva prosessi: aikataulu, tehtävät ja roolit

Ohjelmointivaiheen aikataulu: joustoa ja mukautumista muutoksiin

Hanke valmisteltiin nopeassa aikataulussa keväällä 2010 ja käynnistettiin Sipoon kunnan kehitys- ja kaavoituskeskuksen ohjaamana kesällä 2010 Aalto-yliopiston tekemällä perusselvityksellä. Selvityksessä kartoitettiin, mitä vaiheita hankevalmisteluun sisältyy, mitä asiantuntijuutta ja

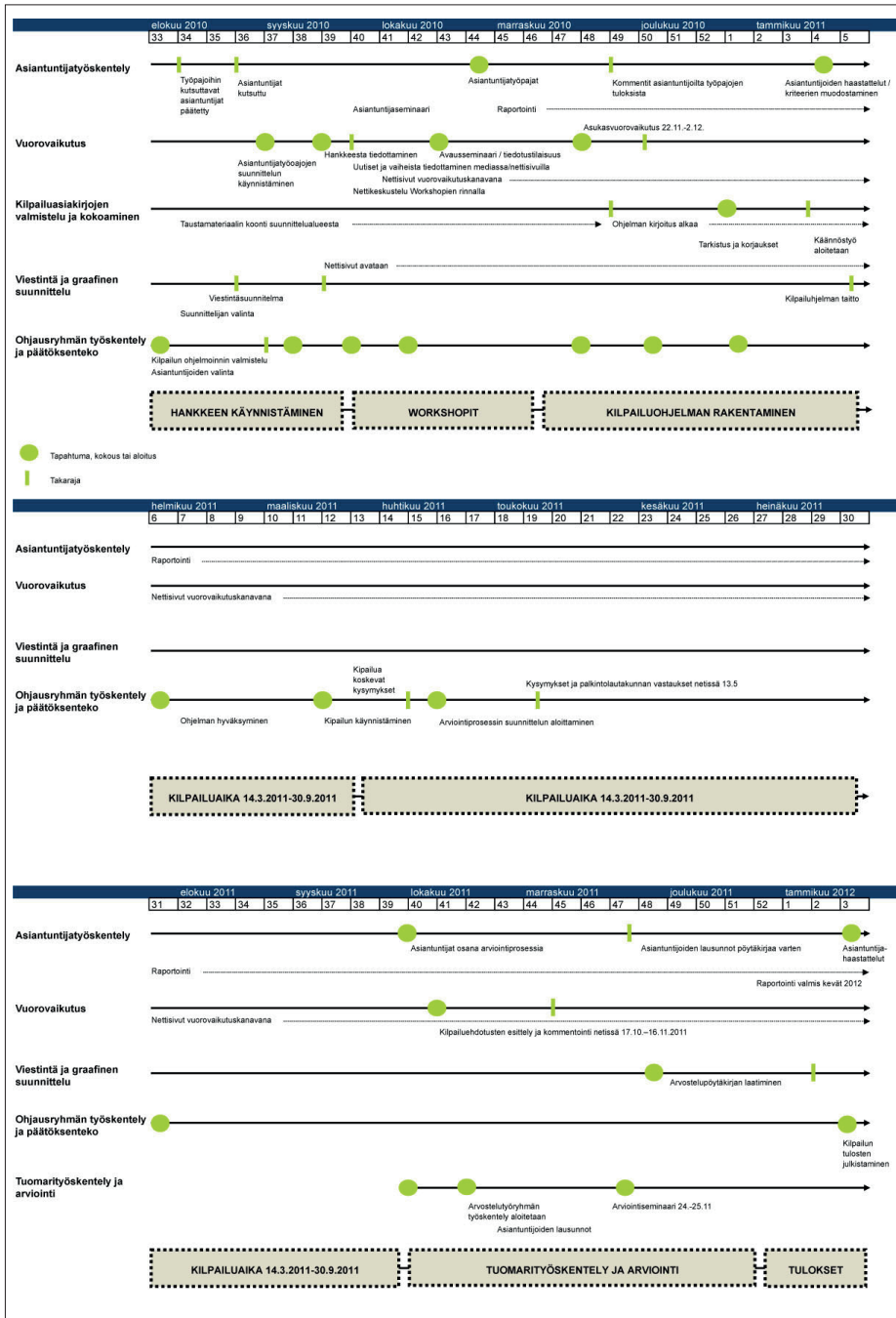
osaamista tarvitaan, sekä mitä uudenlaisen kilpailukonseptin kehittämisen ja toisaalta kilpailualueen kestävän yhdyskunnan tavoitteet edellyttävät valmistelulta. Selvityksessä tunnistettiin prosessissa päällekkäin kulkevat osa-alueet:

- Asiantuntijatyöskentely
- Vuorovaikutusprosessi
- Kilpailuasiakirjojen valmistelu ja kokoaminen
- Viestintä ja graafinen suunnittelu
- Ohjausryhmän työskentely
- Päätöksenteko
- Tuomarityöskentely ja arviointi

Koska konsepti oli uusi, ei ohjelmoinnin alkuvaiheessa kyetty tunnistamaan kaikkia toimijoita ja ajantarpeita. Hankkeen aikana tehtiin useita aikataulutarkennuksia, joilla uudet toimijat ja osatehtävät lisättiin mukaan. Hankkeen rahoituksen, kunnallisen päätöksenteon ja uskottavuuden vuoksi kokonaisaikataulua ei kuitenkaan ollut mahdollista venyttää enempää. Hanke oli määritelty päättymään vuoden 2012 alussa, ja se asetti aikataulun muutoksille ehdottoman takarajan: muutoksia voitiin tehdä, kunhan kokonaisaikataulussa pysyttiin.

Osa-alueista laadittiin aikataulu, jonka pohjalta työ käynnistettiin (Kuva 2). Samalla voitiin tunnistaa, mihin osa-alueisiin tarvittiin tekijöitä, ja mitkä tulisivat olemaan aikataulun ja toteutuksen suhteen kriittisimpiä vaiheita. Ohjelmointivaihe kesti 8,5 kuukautta aloituksesta (aloituskokous Otaniemessä 23.6.2010) kilpailun käynnistymiseen 14.3.2011. Hankkeen ohjelmointivaiheen aikataulua jouduttiin tarkentamaan ja muuttamaan hankkeen edetessä, koska kaikkien osa-alueiden merkittävyttä ja ajantarvetta ei pystytty kaikilta osin ennustamaan. Alkuperäinen aikataulu osoittautui liian kireäksi ja sitä venytettiin eri yhteyksissä yhteensä 2,5 kk. Siten myös kilpailun käynnistäminen viivästyi alun perin suunnittelusta ajankohdasta. Aikataulua pidentämällä saatiin lisää aikaa huolellisuutta vaativille valmisteluvaiheille, kuten kilpailuohjelman laatimiselle. Toisaalta haluttiin varmistaa riittävästi aikaa ohjelman luonnosten julkiselle kommentoinnille nettisivuilla.

Kyseessä oli mukana oleville toimijoille täysin uusi konsepti, jonka vuoksi ohjelmointivaiheeseen olisi ollut syytä varata enemmän aikaa. Tämä olisi mahdollistanut ratkaisujen tehokkaamman iteroinnin ja tuonut hankkeesta enemmän tutkimus- ja kehityshyötyjä. Sipoon kunnan aluekehityksen näkökulmasta hyödyt ovat olleet kuitenkin merkittäviä.

Kuva 2: Hankkeen toteutunut aikataulu, keskeiset vaiheet, etapit ja takarajat.

Hankkeella on ollut merkitystä erityisesti kunnan seudulliseen edunvalvontaan ja positiiviseen näkyvyyteen jo valmisteluvaiheessa. Sipoon kunta on tehnyt systemaattisesti työtä näkyvyytensä ja uskottavuutensa lisäämiseksi, ja tässä Sibbesborgin kilpailuhanke on tuottanut merkittäviä hyötyjä.

Erityisesti kilpailukonseptin kehittäminen olisi vaatinut enemmän aikaa yhteiselle keskustelulle ja pohdinnalle. Aikaa olisi tarvittu erityisesti tutkimuksen ja kehityksen sekä ohjelman laatimisen välille.

Roolien muokkautuminen

Prosessin toimijoista tunnistettiin hankkeen ohjelmointivaiheessa tutkimus- ja kehityskumppani, SAFA sekä asiantuntijapalvelut. Alkuvaiheessa käännöstyöt, kilpailun sihteerin rooli ja viestinnän merkitys hankkeen toteuttamisessa olivat aliarvioituja. Näiden rooleja ja tehtäviä tarkennettiin prosessin myöhäisemmässä vaiheessa. Hankkeen kuluessa todettiin avoimuuden ja raportoinnin kannalta merkitykselliseksi lisätä toimijoina mukaan työpajojen ja tilaisuuksien videostreaming-palvelut sekä asiantuntijatyöpajojen visualisointi. Hanketta kuvaakin erilaisten toimijoiden osallistuminen eri vaiheissa. Toimijoita kutsuttiin mukaan hankkeeseen, kun tarvetta ilmeni.

Hankkeen toimijoiden yhteiseksi foorumiksi perustettiin ohjausryhmä, jonka tarkoituksena oli sovittaa yhteen toimijoiden tehtäviä ja määritellä hankkeen etenemistä. Hankkeen laajuuden vuoksi toimijat työskentelivät itseohjautuvasti, eikä varsinaista kaikesta vastaavaa hankekoordinaattoria ollut. Valmisteluvaiheen lopussa vuoden 2011 alkupuolella toimijat keskittyivät viemään omia osuuksiaan eteenpäin, ja tarvittava kommunikointi tapahtui ohjausryhmän sijaan osatehtäväkohtaisissa tapaamisissa.

Itseohjautuvuus perustui verkostoon, jossa hankkeen keskeisimmät toimijat tunsivat toisensa jo ennestään tukien keskinäistä luottamusta alusta saakka. Pienten toimijoiden yhdistäminen mahdollisti myös uusien verkostojen luomisen. Toimiva verkosto mahdollisti tiedon levittämisen ja innovoinnin sekä monien eri osatehtävien edistämisen samanaikaisesti. Verkostoyhteistyö vaatii, että toimijoiden roolit ja vastuut ovat hyvin selvillä. Valtava toimijoiden joukko voi toisaalta aiheuttaa epäselvyyksiä rooleista. Olemassa olevan verkoston keskinäinen luottamus oli tärkeää, eikä itseohjautuva valmisteluryhmä ole välttämättä mahdollinen vaihtoehto, mikäli hankkeen osapuolet eivät tunne toisiaan ennestään.

Kustannusarvio ja sen toteutuminen

Hankkeen rahoittajana toimii Sipoon kunta, joka sai kilpailun valmiste- luun ja dokumentointiin tukea TEKESin Kestävän yhdyskunnan ohjel- masta. Hankkeen kustannusarvio tarkentui noin 350 000 euroon, joka jakaantui seuraavasti:

Kilpailun palkinnot	150 000 €
Matkat	2 000 €
Tutkimuslaitoksilta ostettavat palvelut	67 000 €
Ostettavat palvelut muilta yritysiltä ja yhteisöiltä	71 000 €
Kunnan oma työ	36 000 €
Markkinointi, viestintä ja muu valmistelu	24 000 €

TEKESin rahoitusosuus kokonaiskustannuksista oli 88 000 euroa, joka oli 50 prosenttia valmistelun ja dokumentoinnin kustannuksista.

- Ohjelmointivaihe: rahoitusosuus 50 % (ohjelmoinnin kustannuksista).
- Kilpailuvaihe: rahoitusosuus 50 % (ohjelmoinnin ja dokumentoinnin kustannuksista).

Hankkeen kokonaismenot nousivat lopulta noin 400 000 euroon, josta Sipoon kunnan osuus on 312 000 euroa. Ostopalveluiden osuus tuli ole- maan noin 280 000 euroa, josta kilpailun palkinnot muodostivat 150 000 euroa. Hankkeeseen kului kunnan omaa virkatyötä arvioitua enemmän johtuen erityisesti laajasta taustatietojen koostamisesta, johon ei osattu varautua.

Projektisuunnitelmassa viestintään oli varattu 17 000 euroa. Kansain- välinen näkyvyys ja hankkeen uskottavuus edellyttivät laadukasta vies- tintää, joten siihen panostaminen arvioitua laajempaan oli tarpeellista. Kilpailun markkinointi toi myös Sipoon kunnalle näkyvyyttä, mikä on edis- tänyt kunnan edunvalvontaa metropolialueella. Alkuperäisestä arviosta puuttuivat myös Suomen Arkkitehtiliitolle maksettavat korvaukset kil- pailuhankkeen organisoinnissa avustamisesta. Hankeviestinnän ja Arkki- tehtiliiton korvausten lisäkuluja osuus oli lopulta noin 25 000 euroa. Lisäostona hankittiin myös viestintäkonsultti, joka rakensi hankkeelle viestinnällisen ilmeen ja avusti tiedotteiden laadinnassa. Tämän viestin- täkonsultoinnin osuus kustannusten kokonaislisäyksestä on noin 20 000 euroa. Sipoon kehitys- ja kaavoituskeskus päätti sijoittaa hankkeeseen

tarvittavat lisävarat, sillä viestintään ja markkinointiin panostaminen nähtiin kuitenkin kokonaisuuden kannalta merkittävänä.

Asiantuntijakustannukset nousivat vain hieman arvioitua suuremmiksi (erotus arvioituun noin 5 000 euroa). Säästöjä saatiin esimerkiksi hyödyntämällä etäyhteyksiä kansainvälisten asiantuntijoiden kanssa.

2.2 Viestintä keskiössä: hankkeesta tiedottaminen ja näkyvyys

Viestintä muodostui kokonaishankkeen kannalta erityisen merkittäväksi. Merkitys nousi kilpailun tiedottamisesta potentiaalisille kilpailijoille sekä kunnan näkyvyyden edistämisestä. Molempien toteutumisessa viestinnän uskottavuudella on suuri merkitys.

Hankkeen alussa määriteltiin hankeviestinnän kannalta keskeisimmät tapahtumat sekä viestinnän vastuuhenkilöt. Viestintäsuunnitelma tilattiin konsulttityönä, ja se viimeisteltiin syksyn 2010 aikana. Konsultin toimeksiantoon sisältyi lisäksi kilpailuhankkeen visuaalisen ilmeen suunnittelu sekä tarvittavien asiakirjojen, kuten hankkeen yhteisen esityspohjan, kilpailuohjelman ja arvostelupöytäkirjan taittotyöt. Viestintäsuunnitelman hyödyntäminen jäi lopulta vähäiseksi, sillä se laadittiin suhteellisen myöhäisessä vaiheessa. Vastaavissa hankkeissa kannattaakin tuottaa viestintäsuunnitelma samalla kun tuotetaan varsinainen hankesuunnitelma.

Toimiva viestintä ja vuorovaikutus olivat keskeisiä edellytyksiä hankkeen tavoitteiden ja toivotun monialaisuuden saavuttamiselle. Viestinnän avulla pyrittiin saavuttamaan monialainen tunnettuus ja keskustelu hankkeen alusta lähtien. Kansainvälisyyden mahdollistamiseksi viestinnän pääkieleksi valittiin englanti, joskin materiaalia tuotettiin ja tarvittaessa myös käännettiin suomeksi ja ruotsiksi. Tärkeä osa viestintää olivat käännöstyöt, joiden merkitystä kaksikielisen kunnan ja kansainvälisen kilpailun kannalta ei tunnustettu riittävässä laajuudessa alkuvaiheessa. Hanke myös kehittyi ja laajeni valmistelun kuluessa, mikä johti käännöstehtävien määrän lisääntymiseen suunnitellusta, ja aiheutti priorisointia aikataulun sekä taloudellisten resurssien osalta. Tavoitteiden asettamisvaiheessa hanketta viettiin eteenpäin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, mutta kilpailuasiakirjoja valmisteltaessa päätettiin siirtyä kilpailun virallisiin kielisiin suomeen ja englantiin. Päätös ei nostanut negatiivisia kommentteja kuntalaisilta, joille kuitenkin oli tarjottu mahdollisuus osallistua valmisteluun molemmilla kotimaisilla kielillä tavoitevaiheessa.

Hankkeella saavutettiin Sipoon kunnalle laajaa seudullista näkyvyyttä, millä oli vaikutusta kunnan seudulliseen edunvalvontaan. Sipoon kunta on tehnyt systemaattisesti työtä näkyvyyden ja uskottavuutensa lisäämiseksi, ja kilpailuhanke jatkoi tätä työtä omalta osaltaan. Hankkeen toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden laajat seudulliset, kansalliset ja kansainväliset verkostot olivat keskeisessä osassa kilpailun viestin leviämässä. Tehokkaalla viestinnällä oli tärkeä merkitys välitettäessä tietoa avoimesta ja vuorovaikutteisesta suunnitteluprosessista.

Nettisivut tiedonjakamisen ja vuorovaikutuksen foorumina

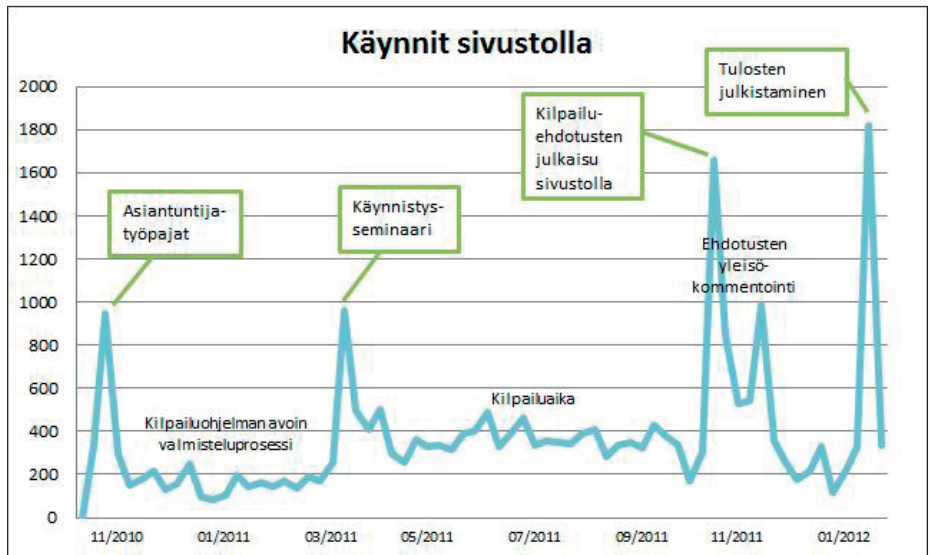
Osana tiedottamista ja mediaviestintää järjestettiin 21.10.2010 seminaari, johon kutsuttiin median ja Sipoon kunnan edustajia kuulemaan hankkeesta ja tulevasta kilpailusta. Kilpailun nettisivut (www.sibbesborg.net, Kuva 3) julkistettiin samassa tilaisuudessa. Sivujen tavoitteena oli toimia aineiston jakamisen kanavana sekä palvella vuorovaikutusta niin asiantuntijoiden, asukkaiden kuin kilpailijoidenkin kanssa. Sivuille kerättiin hankkeesta ja kilpailualueesta tietoa siten, että aineistoa täydennettiin sitä mukaa, kun se valmistui ja saatiin käännettyä vaadituille kielille. Aineistoa täydennettiin vielä kilpailun ollessa käynnissä ja kilpailijoiden kysymykset käsiteltiin nettisivuilla. Kommentointi- ja kyselymahdollisuus olivat käytössä koko kilpailuhankkeen ajan. Aineisto oli kilpailijoiden käytettävissä valmisteluvaiheesta lähtien.

The screenshot shows the Sibbesborg website interface. At the top, there are language options for Suomi, Svenska, and English. Below the header is a navigation menu with links for Front page, Blog, Sibbesborg, Sustainability, Workshops, Timetable, Contacts, Documents, and Submissions. The main content area features a map of the competition area in Sipoo, Finland, with labels for Näsä, Porvoo, Söderkulla, Eriksnäs, Hita, and Helsinki. Text on the page describes the competition and provides information about the results and upcoming workshops. On the right side, there are sections for 'Latest posts' and 'Latest comments', along with social media icons for Facebook and a newsletter subscription button.

Kuva 3: Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan kilpailun nettisivut toimivat tiedotuskanavana hankkeen ajan (www.sibbesborg.net).

Sivuja hyödynnettiin lisäksi vuorovaikutuksen mahdollistajana työpa-joissa sekä ohjelman kirjoittamisen aikana. Työpajat videoitiin ja linkki suoraan lähetykseen löytyi hankkeen nettisivuilta. Työpajoihin oli mahdollista osallistua etäyhteydellä chat-keskustelun kautta. Työpajavideot olivat koko hankkeen ajan tarkasteltavina nettisivuilla. Sivuston avaamisesta tulosten julkaisuun mennessä sivulla oli yhteensä noin 12 700 yksilöityä kävijää. Suurimmat kävijäpiikit ajoittuvat niihin aikoihin, kun kilpailun nettisivuilla julkaistiin materiaalia tai lähetettiin videolähetystä kilpailuun liittyvistä tapahtumista (ks. Kuva 4).

Kilpailun ohjelman valmistelu haluttiin toteuttaa mahdollisimman avoimesti ja vuorovaikutteisesti. Nettisivuja käytettiin paitsi tiedonjakamiseen, myös kilpailuohjelman vuorovaikutteiseen valmisteluun. Ohjelman luonnos oli nettisivuilla kommentoitavana kolmessa vaiheessa.

Kuva 4: Nettisivujen kävijämäärät hankkeen aikana.

2.3 Monialaista ja moniulotteista asiantuntijatyöskentelyä

Kilpailuhankkeessa hyödynnettiin asiantuntijapalveluita pääasiassa kahdessa eri roolissa: hankkeen alussa ohjelmoinnin tukena sekä myöhemmin kilpailuehdotusten arvioinnissa. Kilpailun ohjelmointivaiheessa järjestettiin kolmen asiantuntijatyöpajan sarja. Kilpailuehdotusten arviointiin puolestaan kutsuttiin viisi eri alan asiantuntijaa tuomariston tueksi. Lisäksi

kotimaisilta ja kansainvälisiltä kestävän yhdyskunnan asiantuntijoilta kuultiin puheenvuoroja eri tilaisuuksissa, kuten työpajoissa ja hankkeen puitteissa järjestetyissä seminaareissa ja tiedotustilaisuuksissa. Tässä luvussa kuvataan asiantuntijatyöskentely hankkeen ohjelmointivaiheessa ja luvussa 3 paneudutaan kilpailuehdotusten asiantuntija-arviointiin.

Työpajatyöskentely osana avointa valmistelua

Aalto-yliopiston arkkitehtuurin laitoksen avulla järjestettiin kolmen työpajan sarja asiantuntijoille syksyllä 2010. Työpajoilla haettiin tukea kestävän yhdyskunnan visiointiin sekä ideoita uudenlaisen kilpailukonseptin luomiseen. Työpajojen tavoitteena oli ensinnäkin hahmotella, minkälainen alue on tulevaisuuden kestävä Sibbesborg, ja tunnistaa siten kilpailun ohjaamisen ja arvioinnin kannalta keskeiset tekijät. Toisaalta työpajoissa keskusteltiin siitä, minkälainen kestävä yhdyskunnan kilpailun tulisi olla, ja miten kestävä yhdyskunnan tavoitteet muuttavat nykyisiä suunnitelmia ja arkkitehtuurikilpailujen käytäntöjä. Työpajoihin kutsuttiin paitsi asiantuntijanelistit myös eri alojen, aiheesta kiinnostuneita asiantuntijoita ja paikallisia vaikuttajia yleisöksi ja osallistumaan keskusteluun.

Työpajojen kaksi keskeistä teemaa olivat kestävä yhdyskunnan visio (mitä tavoitellaan ja tulevaisuuden yhdyskunnilta halutaan) sekä kestävien yhdyskuntien suunnittelukilpailun ohjelmointi (miten kilpailu tulisi järjestää ja ohjelmoida, miten poikkeaa perinteisistä arkkitehtuurikilpailuista). Työpajoilla haettiin tukea Sibbesborgin kilpailun ohjelmointiin ja ideoita uudenlaisen kilpailukonseptin luomiseen. Työpajatyöskentely on hyvä tapa viestiä hankkeesta ja määritellä sen tavoitteita laajemmassa kontekstissa.

Työpajat järjestettiin Espoossa, Aalto-yliopiston Design Factoryssä (Kuva 5). Työpajoihin kutsutuille asiantuntijoille toimitettiin etukäteen tiivis tietopaketti Sibbesborgin kilpailualueesta sekä kestävästä yhdyskuntasuunnittelusta. Tietopaketin avulla pyrittiin tarjoamaan tarvittavat ennakkotiedot alueesta ja aiheesta niin, että keskustelussa voitiin syventyä pajatyöskentelylle asetettujen tavoitteiden kannalta keskeisiin teemoihin. Kuhunkin työpajaan oli valmisteltu keskustelurunko, jota muokattiin tarpeen mukaan keskustelussa esiin nousseiden teemojen mukaan. Jokaiselle asiantuntijalle jaettiin yksi kyseisen työpajan teemaan liittyvä kysymys. Asiantuntijat alustivat aihekohtaiset keskustelut kukin vuorollaan, jaetun kysymyksen pohjalta. Työpajat aloitettiin ja keskusteluun herätettiin teemaan liittyvällä avauspuheenvuorolla.

Kuva 5: Asiantuntijatyöpajat järjestettiin Aalto-yliopiston Design Factoryssä syksyllä 2010.

Onnistunut työpajatyöskentely edellyttää huolellista suunnittelua ja osallistujilta etukäteisvalmistautumista. Osallistujien orientoitumista voidaan tukea toimittamalla heille työpajassa käsiteltävää aineistoa, edellisten työpajojen yhteenvedot sekä mahdolliset ennakkotehtävät hyvissä ajoin ennen tilaisuutta.

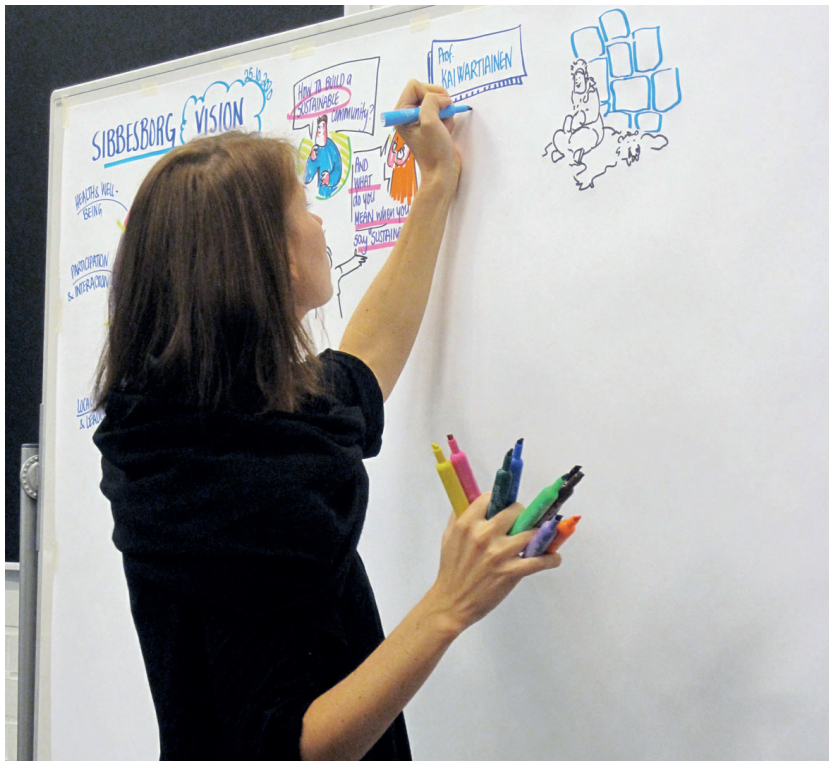
Jokaiseen työpajaan oli kutsuttu kansainvälinen keynote-puhuja tarjoamaan uusia näkökulmia keskusteluun. Kansainväliset puheenvuorot järjestettiin Skype-yhteyden avulla. Etäyhteydet kansainvälisiin asiantuntijoihin toimivat menetelminä hyvin ja kommentaattorit pystyivät ottamaan yleisön virtuaalisestikin.

Työskentely ja keskustelu videoitiin suorana lähetyksenä hankkeen nettisivuille. Keskustelua oli mahdollista seurata mistä tahansa verkko-yhteyden päästä ja videolähetystä seuraavalla yleisöllä oli mahdollisuus kommentoida ja esittää asiantuntijoille kysymyksiä netin kautta työpajojen aikana. Kilpailun avoimen valmistelun kannalta oli tärkeää, että työpajojen keskustelua voitiin seurata netistä. Videointeihin oli mahdollista palata jälkikäteenkin koko kilpailun ajan kilpailuhankkeen nettisivuilla.

Keskustelu dokumentoitiin videon lisäksi visualisoimalla se reaaliaikaisesti (Kuvat 6 ja 7). Annika Varjosen (Visual Impact) käyttämä visualisointitapa on paitsi tunteita herättävä keino viestiä käyty keskustelu

Kuva 6: Työpajojen keskustelun visualisointi on yksi edelleen tulkita keskustelun keskeisiä viestejä ja painopisteitä.

Kuva 7: Annika Varjosen käyttämä visualisointitapa on myös tunteita herättävä keino viestiä käyty keskustelu laajemmalle yleisölle.

laajemmalle yleisölle, myös yksi tapa edelleen tulkita keskustelun keskeisiä viestejä ja painopisteitä keskustelusta. Työpajojen aikana visualisointeja hyödynnettiin keskustelun pohjana ja niiden avulla edellisten pajojen keskustelun pääteemat avattiin seuraavan työpajan panelisteille. Visualisointi sai paljon positiivista palautetta. Visualisoijalle voisikin antaa aktiivisemman roolin työpajoissa, ja työstää esimerkiksi yhteistyössä eteenpäin jotain keskeiseksi noussutta teemaa.

Työpajoissa käydyn keskustelun pohjalta kerättiin näkemyksiä kilpailun järjestämisestä sekä siitä, mihin tulokseen kilpailulla tulisi pyrkiä, ja mihin tavoitteisiin vastata. Työpajojen materiaali koottiin hankkeen nettisivuille kaikkien saataville ja osaksi muuta sivuille koottavaa kilpailun valmisteluaineistoa. Valmistelumateriaali oli nähtävillä ja kommentoitavana samassa paikassa koko kilpailun ajan. Näin pyrittiin edistämään kilpailun avointa ja vuorovaikutteista valmisteluprosessia.

Kilpailun jälkeen tehdyissä avainhenkilöhaastatteluissa keskusteltiin työpajojen merkityksestä. Työskentelyä pidettiin hyvänä kokemuksena ja tilaisuudet tuottivat paljon yleishyödyllistä aineistoa sekä avasivat keskustelua kestävästä yhdyskunnista Sipoon kontekstissa. Tapa lähestyä kompleksisia suunnittelukysymyksiä sai kiitosta ja työpajat tuottivat hyvin materiaalia uudentalaiselle valmistelulle ja laaja-alaiselle keskustelulle yhdyskuntasuunnittelun kysymyksistä.

”... päätellen siitä että kilpailu järjestettiin ja se onnistui mielestäni kohtuullisen hyvin, niin se [työpajat] oli hyvä vaihe.”

”...avoin ja stimuloiva vaihe.”

Osalle oli kuitenkin jäänyt epäselväksi pajojen konkreettinen merkitys kilpailulle. Epäselvyydet johtuvat osittain siitä, että työpajoihin kohdittui paljon erilaisia odotuksia. Lisäksi työpajat järjestettiin kilpailuhankkeen prosessin vaiheessa, jolloin ei vielä tiedetty mitä on tulossa, ja työpajoilla haettiin tukea ja ideoita koko prosessiin – ei ainoastaan kilpailun ohjelmointiin.

Työpajojen keskustelulla oli keskeinen merkitys hankkeen näkyvyyden ja kilpailun markkinoinnin kannalta. ”Pöhinä” kilpailusta aloitettiin hyvissä ajoin ennen kilpailun käynnistämistä, jotta yleisö ja asiantuntijat saatiin tietoisiksi ja kiinnostumaan ohjelmaan vaikuttamisesta. Työpajoissa keskusteltiin paitsi prosessin mahdollisuuksista, myös tunnistettiin kipupisteitä. Keskustelua käytiin muun muassa kilpailun perusteista, alueen kehittämisen tarpeista, kestävien yhdyskuntien merkityksestä koko Sipoon tulevaisuudelle, asukaslähtöisyydestä sekä paikkasidonnaisuudesta.

Työpaja 1: Kilpailun tavoitteet ja Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan visio

Kestävän yhdyskunnan visio ja tavoitteet on tunnistettava ja määriteltävä melko tarkkaan, jotta niitä toteuttavaa suunnittelua voidaan ohjata. Työpajoista ensimmäisen tavoitteena olikin keskustella kestävän yhdyskunnan tavoitteista suomalaisessa kontekstissa ja kehittää lähtökohdat kilpailualueen visiolle. Työpajassa keskusteltiin siitä, mikä on keskeistä Sibbesborgin tulevalle kehitykselle, ja mitkä ovat ne kestävän yhdyskunnan tavoitteet, jolle halutaan antaa erityinen painoarvo alueen suunnittelussa. Tavoitteena oli muodostaa kilpailuohjelmaan näkemys siitä, minkälainen alue, kestävä yhdyskunta, Sibbesborgista halutaan.

Työpajan keskustelua alustivat professori *Kai Warttinen* (luova johtaja, Pöyry Architects Oy) sekä Skypeen välityksellä professori *Steffen Lehmann* (PhD AADip, kestävän suunnittelun professori, johtaja, Zero Waste SA Kestävän kehityksen ja käytöksen tutkimuskeskus, Etelä-Australian yliopisto). Työpajan keskusteluun osallistuivat kutsuttuina asiantuntijoina:

- Arkkitehti *Patrick Eriksson*: aluekehittämisen sekä yhdyskunta- ja asuntosuunnittelun asiantuntija
- Professori, TkT *Seppo Junnila*: kiinteistöliiketoiminnan, aluekehittämisen ja elinkaaren asiantuntija
- Arkkitehti *Hille Kaukonen*: asuntosuunnittelun ja ”living area designin” asiantuntija
- FT *Marketta Kyttä*: ympäristöpsykologi, elinympäristön koetun laadun asiantuntija
- VTT Pasi *Mäenpää*: suomalaisen kaupunkilaisuuden ja ”avaran urbaanin” asiantuntija
- DI *Kyösti Oasmaa*: aluerakentamisen ja verkostoituneen kaupunkikehittämisen asiantuntija
- TaM *Pirjo Tulikukka*: asukaslähtöisen kaupunkikehittämisen ja käyttäjäkokemuksen asiantuntija.

Kilpailun tavoitteet herättivät keskustelua, ja etenkin ensimmäisessä työpajassa kaivattiin suoraa keskustelua Sipoon kunnan päättäjien kanssa. Asiantuntijoiden oli hankala ottaa kantaa kilpailun ja alueen tavoitteisiin ilman riittävää keskustelua kunnan toiminnasta ja kehittämisestä vastavien kanssa. Toisaalta alueen suunnittelun ja kehittämisen lähtökohdista ja kilpailun järjestämisen roolista ja tavoitteista käyty keskustelu koettiin arvokkaaksi myös laajemman yhteiskunnallisen keskustelun kannalta.

Ohjausryhmän kysymyksiä asiantuntijoille:

Minkälainen yhdyskunta tai yhteisö Sibbesborgista halutaan tulevaisuudessa – asema metropolialueella?

Miten paikallisuus toteutuu Sibbesborgin kestävyudessa – Sipoon tulkinta globaaleista haasteista ja tavoitteista?

Miten kasvua ja rakentamista voidaan vaiheistaa kestävästi?

Minkälaista on asua Sibbesborgissa, keitä Sibbesborgissa asuu?

Miten Sibbesborgissa liikutaan?

Mitä tuotantoa Sibbesborgissa on? – Energia, ruoka, mitä muuta?

Työpajojen fokus ei myöskään ollut yksinomaan Sibbesborgin kilpailussa, vaan työpajoilla pyrittiin hahmottamaan kestävyteen perustuvan kilpailuformaatin yleistä muotoa.

Alueellisen vision kehittäminen edellyttää aina paikallisten toimijoiden välistä keskustelua ja yhteistyötä. Paikallista keskustelua siitä, mitä Sibbesborgin alueelta halutaan, ei ollut kilpailun tässä vaiheessa vielä käyty, ja mahdollisia alueen kehittämispolkuja haettiin myös järjestettävällä kilpailulla.

Visiokeskustelu koettiin haasteelliseksi ilman vahvaa, paikallisten toimijoiden muodostamaa näkemystä alueen tulevaisuudesta. Viisi ainutlaatuisuuden teemaa asettuivat kuitenkin kilpailun viitekehykseen hyvin, ja ohjasivat samalla kilpailun arviointiin kutsuttavien asiantuntijoiden valintaa. Kilpailijoille luotiin käsitys kokonaisvaltaisista tavoitteista rajaamatta liikaa vaihtoehtoisten tulevaisuuksien visiointia.

Työpajat 2 ja 3: Kilpailukonseptin kehittäminen ja kilpailuohjelmaan vaikuttaminen

Toisessa ja kolmannessa työpajassa keskusteltiin kilpailukonseptin kehittämisestä sekä siitä, miten Sibbesborgin visio ja tavoitteet yhdistetään kestävästä yhdyskunnan kilpailun formaattiin.

Toisessa työpajassa haastettiin perinteinen suunnittelukilpailu pohtimalla, miten kestävästä yhdyskunnan tavoitteet kytketään entistä paremmin kilpailujen ohjelmointiin. Työpajassa etsittiin nykyisen kilpailukäytännön muutostarpeita ja keskusteltiin siitä, mitä uusia vaatimuksia kestävästä yhdyskunnan suunnittelu asettaa ohjelmalle, kilpailuaineistolle ja ehdotusten arvioinnille.

Työpajan keskustelua alustivat *Olli Jokinen* (Sitra, Low2No) ja Skypen välityksellä professori *Patricia L. McCarney* (Global Cities –ohjelman perustaja ja johtaja kansainvälisten tieteiden keskuksessa, Munk Centre for International Studies, Toronton yliopisto) (Kuva 8). Työpajaan osallistuivat kutsuttuina asiantuntijoina:

- Arkkitehti *Tero Helenius*: rakentamisen palveluiden ja projektijohtamisen asiantuntija
- Arkkitehti *Taina Jordan*: asuntopuunnittelun ja aluekehittämisen asiantuntija
- Arkkitehti, TkT *Heikki Lonka*: aluekehittämisen asiantuntija
- Arkkitehti *Antti Pirhonen*: asumisen kehittämisen ja suunnittelukilpailuiden asiantuntija
- Arkkitehti, TkT *Kaarin Taipale*: globalisaation ja kaupunkitalouden sekä ilmastotietoisen kaupunkisuunnittelun asiantuntija
- Professori, FT *Mari Vaattovaara*: kaupunkimaantieteen ja asumisen eriytymisen asiantuntija
- DI *Pekka Vikkula*: hankekehityksen ja aluerakentamisen asiantuntija

Ohjausryhmän kysymyksiä asiantuntijoille:

*Minkälainen on kestävän yhdyskunnan kilpailun prosessi
– vaiheet, kriittiset pisteet?*

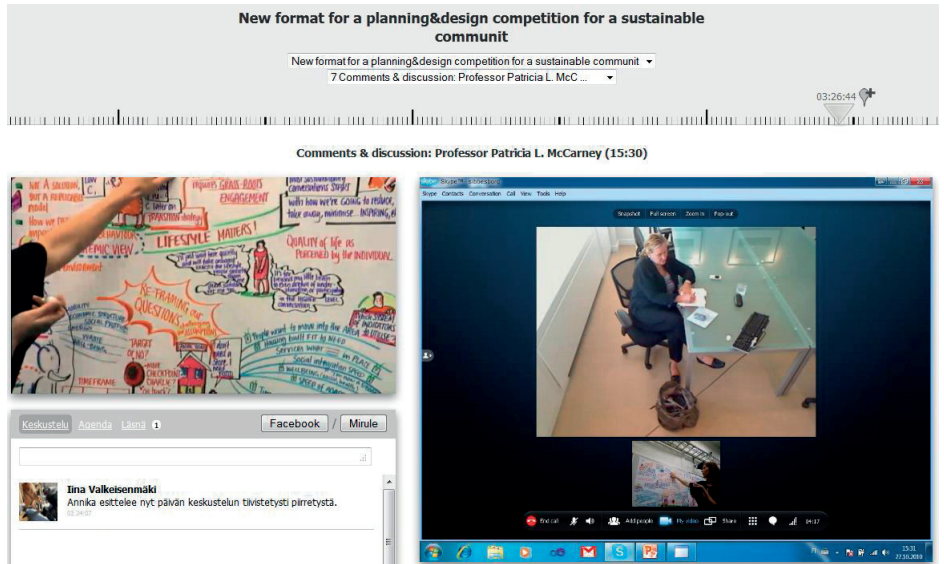
*Miten kestävän yhdyskunnan kilpailun ehdotukset arvioidaan
ja punnitaan – asiantuntijuus, työkalut?*

Mitä osa-alueita prosessiin kuuluu?

Mitä osa-alueita kehityksessä huomioidaan ja seurataan?

Kolmannessa ja viimeisessä työpajassa yhdistettiin edellisten työpajojen tulokset ja kehitettiin niiden pohjalta aineistoa Sibbesborgin tulevan kilpailun ohjelmaan. Työpajassa jatkettiin keskustelua siitä, miten visioon tähtäväää suunnittelua ohjeistetaan ja etsittiin konkreettisia ideoita Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan kilpailun järjestämiseen ja ohjelmointiin. Keskustelun alusti paikan päällä Aalto-yliopiston kaupunkisuunnittelun professori *Trevor Harris*. Työpajaan osallistuivat kutsuttuina asiantuntijoina:

- Arkkitehti, TaT *Antti Ahlava*: kaupunkisuunnittelun ja urban designin asiantuntija

Kuva 8: Professori Patricia L. McCarney piti keynote-puheenvuoronsa työpajan osallistujille ja videolähetystä seuraavalle yleisölle toisessa asiantuntijatyöpajassa (www.sibbesborg.net).

- Arkkitehti, TkL *Pekka Lahti*: ekotehokkaiden yhdyskuntien ja niiden arvioinnin asiantuntija
- Arkkitehti *Kimmo Lylykangas*: energiatehokkaan rakentamisen asiantuntija
- TkT *Wisa Majamaa*: hankekehityksen, aluerakentamisen ja rahoitusmallien asiantuntija
- Professori, FT *Jari Niemelä*: kaupunkiekologian asiantuntija
- Arkkitehti *Mauri Tommila*: aluesuunnittelun ja DigiEcoCities asiantuntija
- FT *Raisa Valli*: liikkumisen ja liikennejärjestelmien asiantuntija

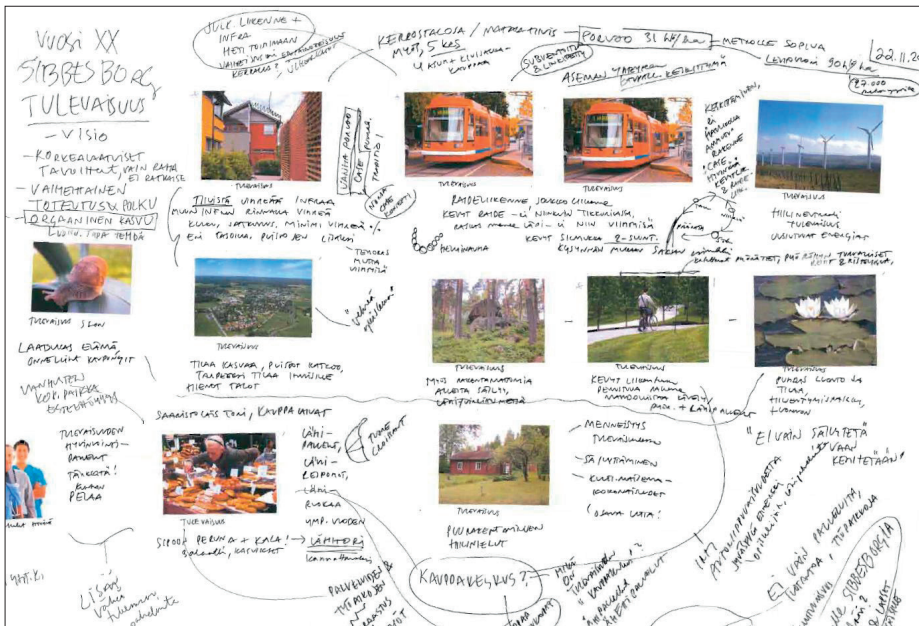
Ohjausryhmän etukäteen asettamia kysymyksiä asiantuntijoille:

- Miten visio kirjoitetaan ohjelmaan?*
- Minkälainen polku vie kohti visiota?*
- Mistä kilpaillaan? Mikä on kilpailun tavoite?*
- Miten kilpailu järjestetään?*
- Mitä aineistoa vaaditaan? Mitä aineistoa tarvitaan?*
- Arviointiperusteet? Arviointityökalut?*
- Miten monialaisuus ja vuorovaikutteisuus turvataan?*

Työpajakeskusteluilla valmisteltiin kilpailuohjelmaa ja määriteltiin kilpailuformaatin lähtökohdat. Ohjelman kirjoittaminen aloitettiin joulukuussa 2010 ja sen rungoiksi otettiin aiemmin järjestetyn vastaavan kilpailun ohjelma. Ohjelman yhteistä kehittämistä hankaloitti hankkeen ja ohjausryhmän eri osapuolten aika- ja resurssipula. Työpajasta ei saatu niin konkreettisia ja suoraan ohjelman kirjoittamisessa hyödynnettäviä tuloksia kuin odotettiin. Työskentelyllä ja keskustelulla oli kuitenkin vahva merkitys hankkeen avoimuuteen perustuvan formaatin hahmottamisessa.

Vision muodostaminen: asiantuntijoiden näkemyksen yhdistäminen asukkaiden ja kunnan tavoitteisiin

Asiantuntijatyöpajojen lisäksi järjestettiin avoin yleisötilaisuus tavoitteena muodostaa paikallinen näkemys kilpailualueen nykytilasta ja tulevaisuudesta (Kuva 9). Asukastilaisuuden tueksi laadittiin asukaskysely, jossa kerättiin alueen asukkaiden ja toimijoiden kanssa konkreettisia näkemyksiä siitä, mitkä ovat alueen nykyiset säilytettävät vahvuudet, ja millainen on asukkaiden näkökulmasta paras mahdollinen tulevaisuuden Sibbesborg. Asukastyöpaja lähetettiin asiantuntijatyöpajojen lailla live-lähetyksenä kilpailun nettisivuilla. Asukastilaisuuden järjesti Sipoon kunta yhdessä kilpailun sihteerin kanssa.

Kuva 9: Sibbesborgin asukastyöpajassa keskusteltiin kilpailualueen nykytilasta ja tulevaisuudesta.

Kaikkien työpajojen tulokset ja videoinnit koottiin kilpailun nettisivuille osaksi kilpailun lähtöaineistoa. Materiaalin pohjalta heräteltiin nettisivuilla myös julkista keskustelua, jotta keskustelua saatiin syvennettyä. Työpajakeskusteluihin ja kunnan asettamiin tavoitteisiin nojaten muotoiltiin Sibbesborgin visio sekä viisi ainutlaatuisuuden teemaa:

”Tulevaisuuden Sibbesborg on ainutlaatuinen jopa 70 000–100 000 asukkaan kestävä ja inhimillinen alue, jossa toimiva kaupunkirakenne, luonto ja perinteikäs kulttuurimaisema yhdistyvät tasapainoisesti. Sibbesborg toteutuu vaiheittain osana Helsingin seutua orgaanisena ja vuorovaikutteisena prosessina, jossa opitaan jatkuvasti paremmin vastaamaan kestävyiden tavoitteisiin. Sibbesborgissa viihdytään, nautitaan elämästä ja sujuvasta arjesta.”(Kilpailun ohjelma, Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan suunnittelukilpailu, s. 14)

- Ainutlaatuinen liikkuminen
- Ainutlaatuinen asuminen ja elämäntapa
- Ainutlaatuinen ympäristö ja maisema
- Ainutlaatuinen eko- ja energiatehokkuus
- Ainutlaatuiset työpaikat ja palvelut

Asiantuntijatyöpajojen tulokset ohjasivat tuomariston avuksi nimetyn asiantuntijaryhmän valintaa. Kullekin ainutlaatuisuuden teemalle valittiin vastaava asiantuntija, joka tulisi arvioimaan kutakin kilpailuehdotusta oman asiantuntijuutensa perusteella. Teemat ovat kuitenkin laajoja eivätkä yhden asiantuntijan yksiselitteisesti hallittavissa. Vuorovaikutteisen ja monisuuntaisen näkemyksen muodostamiseksi laajempaa asiantuntijatiimiä harkittiin, mutta niin kustannus- kuin projektinhallinnallista syistä hankkeessa päädyttiin viiden asiantuntijan kokonaisuuteen. Asiantuntijoiden väliseen vuorovaikutukseen panostettaisiin arviointivaiheessa ja monialainen keskustelu varmistettaisiin tuomariston ja asiantuntijoiden yhteisillä tilaisuuksilla.

2.4 Kilpailuohjelma

Kilpailuohjelman kokoamisesta vastasi kilpailun sihteeri. Kilpailuohjelma oli yhdistelmä perinteisten arkkitehtuurikilpailujen ohjelmaa ja uuden avoimen ja vuorovaikutteisen valmistelun tuloksia. Kilpailuohjelman luonnos oli kolme kertaa kilpailun nettisivuilla yleisön, asiantuntijoiden ja potentiaalisten kilpailijoiden kommentoitavana.

Kilpailuohjelman kirjoittamisen tärkeyttä sekä vuorovaikutteisen valmistelun merkitystä korostettiin avainhenkilöhaastatteluissa. Kilpailuohjelma on kilpailun käynnistämisen jälkeen keskeinen tietolähde ja sitova asiakirja kilpailijoihin nähden, johon palataan sekä suunniteltaessa että arvioinnissa. Toisaalta mahdollisuutta vaikuttaa kilpailuohjelman laatimiseen arvostivat sekä haastatellut tuomarit että asiantuntijatkin. Nähtiin, että siten myös edunvalvonta kilpailijoihin nähden oli helpompaa ja toisaalta kilpailijat itse pystyivät vaikuttamaan esimerkiksi lähtöaineiston kokoamiseen.

Erityisesti laaja-alaisissa kestävän yhdyskunnan kilpailuissa ohjelman huolellinen laatiminen korostuu. Ohjelman kirjoittamiseen pitää varata aikaa ja ohjeistus kilpailijoita varten on kirjoitettava tiiviisti, ytimekkäästi ja selkeästi. Joiltain osin koettiin, että Sibbesborgin kilpailuohjelmassa olisi ollut kiteyttämisen varaa erityisesti tavoitteiden asettelussa (mitä halutaan) ja teemakohtaisissa arviointikriteereissä. Osa asiantuntijoista näkisi, että mihin arviointi perustetaan olisi kilpailuohjelmassa kilpailijan kannalta arvokkaampaa kuin mitä arvioidaan. Eräs asiantuntijoista piti ohjelman kirjoittamista prosessin tärkeimpänä vaiheena.

Haastatteluissa keskusteltiin lisäksi, miten ohjelma ja sen materiaali rakennettaisiin tukemaan vieläkin paremmin arviointiprosessia. Vuorovaikutuksen laajentaminen edelleen niin ohjelmointivaiheessa kuin arviointiprosessin aikana olisi hedelmällistä, mutta ajankäytöllisesti haastavaa ja vaatisi huomattavasti lisäresursseja. Vaadittavat kilpailuasiakirjat tulisi suunnitella siten, että ne parhaiten tukevat kilpailun tavoitteita sekä niiden arviointia.

Kilpailuohjelman avoin valmistelu

Kilpailuohjelman laatimisessa pyrittiin avoimuuteen, vuorovaikutteisuu-teen ja monialaisuuteen. Ohjelman luonnos tuotiin hankkeen nettisivuille nähtäville ja kommentoitavaksi kolme kertaa ennen virallisen kilpailuohjelman julkaisua. Ensin kommentteja pyydettiin asiantuntija- ja asukas-työpajojen pohjalta muodostetuista Sibbesborgin visiosta ja tavoitteista sekä tarvittavasta tausta-aineistosta. Toisessa vaiheessa pyydettiin komentoimaan kilpailun tehtävänantoa. Kolmas kommentointivaihe keskittyi arviointiperusteisiin. Kommentteja ohjelman luonnoksiin saatiin kaiken kaikkiaan yli neljäkymmentä, mitä pidettiin hyvänä. Aktiivisempi osallistuminen ohjelman valmisteluun olisi vaatinut isompaa panostamista asian etukäteen markkinointiin sekä kommentoinnin aikaista moderointia.

Ensimmäinen kommentointikierron 10.–19.12.2010

”Kommentoi tausta-aineistoa (yhteensä 3 kommenttia)

Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan kilpailuohjelmaa pohditaan avoimesti aina sen julkaisuun saakka. Keräämme palautetta ohjelman lähtötiedoista 19.12.2010 asti. Tutustu tausta-aineistoon Sibbesborg-osiossa ja anna palautetta taustatietojen riittävydestä.

- Mitä tietoa Sinä kilpailijana näkisit, että tulisi olla saatavilla, kun osallistut kilpailuun?
- Mitkä tiedot ovat olleet hyödyllisiä aiemmissa kilpailukokemuksissa, ja mitä olet kaivannut?

Kerro palautteesi kommentoimalla tätä artikkelia!”

”Kommentoi visiota ja tavoitteita (yhteensä 14 kommenttia)

Vision ja tavoitteiden rakennusaineita: Sibbesborgin visiota ja tavoitteita on rakennettu laajan vuorovaikutuksen pohjalta. Taustalla ovat Sipoon kunnan valtuustoseminaarissa keväällä 2010 koottu keskustelu sekä syksyllä 2010 järjestettyjen asiantuntija- ja asukastyöpajojen, sekä asukaskyselyn aineisto. Ohessa on koottuna näiden aineistojen pohjalta luonnos Sibbesborgin visiosta ja tavoitteista. Kommentoi!”

Toinen kommentointikierron 10.–24.1.2011

”Kommentoi tehtävänantoa (yhteensä 11 kommenttia)

Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan kilpailuohjelmaa pohditaan avoimesti aina sen julkaisuun saakka. Keräämme palautetta kilpailun tehtävänannosta 24.1.2011 asti. Tutustu alla olevaan tehtävänantoon ja kommentoi sitä. Kyseessä on luonnos, joka muuttuu ja tarkentuu varsinaista kilpailuohjelmaa varten.

- Puuttuko tehtävänannosta mielestäsi jokin tärkeä näkökulma?

Kerro palautteesi kommentoimalla tätä artikkelia!”

Kolmas kommentointikierron 7.–11.2.2011

”Kommentoi arviointiperusteita (yhteensä 13 kommenttia)

Sibbesborgin kestävän yhdyskunnan kilpailuohjelmaa pohditaan avoimesti aina sen julkaisuun saakka. Keräämme palautetta kilpailun arviointiperusteista 11.2.2011 asti. Tutustu alla oleviin arviointiperusteisiin ja kommentoi niitä. Kyseessä on luonnos, joka muuttuu ja tarkentuu varsinaista kilpailuohjelmaa varten.

- Puuttuko arviointiperusteista mielestäsi jokin tärkeä näkökulma?

Kerro palautteesi kommentoimalla tätä artikkelia!”

Kuva 10: Kilpailuohjelman yleisökommentoinnin vaiheet ja ohjeistus.

Kilpailusivusto:

- Kilpailuohjelman ensimmäinen kommentointikierron: 17 kommenttia
- Kilpailuohjelman toinen kommentointikierron: 11 kommenttia
- Kilpailuohjelman kolmas kommentointikierron: 13 kommenttia
- Muut kilpailusivuston kautta tulleet kommentit: 26 kommenttia

Videolähetykset:

- Asiantuntijatyöpaja 1: 43 kommenttia
- Asiantuntijatyöpaja 2: 26 kommenttia
- Asiantuntijatyöpaja 3: 15 kommenttia
- Asukasilta: 22 kommenttia
- Käynnistysseminaari: 8 kommenttia
- Palkintotilaisuus: 28 kommenttia

Kuva 11: Yleisöltä tulleet kommentit eri yhteyksissä prosessin aikana.

Kilpailun ohjelman luonnosten kommentoinnin aikataulu osoittautui liian kireäksi. Saatuja kommentteja ei ehditty perusteellisesti hyödyntämään eikä niiden merkitystä ohjelman kehittämiseksi ehditty tutkimaan. Vuorovaikutteinen ohjelman laatiminen edellyttää, että aikaa on riittävästi ja aikataulu on laadittu huolellisesti. Kommenttien hyödyntämistä olisi voitu tukea esimerkiksi varaamalla ohjausryhmälle riittävästi aikaa keskustella kommenttien vaikutuksista ohjelmaan. Vastaavaan prosessiin voidaan nyt kokemuksen pohjalta varautua paremmin. Avoimet prosessit vaativat aikaa ja panostamista, ja aidon vuorovaikutussuhteen aikaan saamiseksi on huolehdittava, että ne toteutetaan huolellisesti alusta loppuun.

Yhtä lailla uudenlaisen kilpailuohjelman tuottaminen laajaan pohja-aineistoon perustuen vie aikaa ja edellyttää kehittämistyöhön paneutumista. Ohjausryhmän tuki on tärkeää, mutta kokonaan uuden konseptin kehittäminen edellyttää täysipäiväistä panostamista. Hankkeiden tavoitteenasettelusta riippuen, vastaavissa tilanteissa kannattaa tutkia tarkasti, kuinka paljon ohjelman kirjoittaminen edellyttää niin ajallisesti kuin henkilötyömäärällisesti.

Runsas ennakoaineisto: miten olennainen tieto löydetään?

Lähtötietojen kokoamiseen alueesta ja kilpailusta panostettiin paljon. Kilpailuohjelmaan koottiin tiivistelmä alueen nykyisistä olosuhteista sekä sen suunnitteluun ja kehittämiseen liittyvästä aineistosta. Lisäksi ainutlaatuisuuden teemojen asiantuntijat määrittivät kukin teema-alueilleen

kriteerit, joiden avulla tulisivat arvioimaan ehdotuksia. Laajempi aineisto koottiin kilpailun nettisivuille. Ennakkoinaistoa oli runsaasti ja sitä kerättiin hankkeen nettisivuille paitsi alueesta ja Sipoon aluekehittämisen tilanteesta myös kestävyuden periaatteista. Aineistoa täydensivät järjestettyjen työpajojen sekä avausseminaarin videoinnit – erityisesti näiden avainpuheenvuorot. Kilpailuohjelmassa ei avattu erikseen ohjelmointivaiheissa järjestettyjen työpajojen tuloksia, joten niiden vaikutus kilpailun ohjelmointiin jäi osin epäselväksi. Työpajojen tulokset heijastuivat kuitenkin suoraan viiden ainutlaatuisuuden teeman kehittämiseen eikä erillistä aineistoa haluttu kuormittamaan paljon tietoa sisältävää ohjelmaa. Kilpailuhankkeen avoin valmistelu mahdollisti sen, että kilpailijatkin pystyivät vaikuttamaan lähtöaineiston kokoamiseen ja laatuun. Kilpailun nettisivuja täydennettiin tarpeen tullen ja laaja aineisto oli jatkuvasti kilpailijoiden saatavilla.

Haastatteluissa pohdittiin lähtötietojen ja ennakkoinaiston runsautta. Aineistoon tutustuminen vie aikaa ja epäiltiin, että osa saattoi jäädä kilpailijoilta huomioimatta. Toisaalta arveltiin, että annetun ennakkoinaiston muoto saattaa vaikuttaa sen hyödyntämiseen. Eri alojen suunnittelijoille on luontevaa lukea ja käsitellä eri tyyppisiä aineistoja. Monialaisessa tehtävänannossa törmätään lähtöaineistojen osalta samaan haasteeseen kuin asiantuntijoiden arvioinnissakin: eri asioiden esittäminen edellyttää erilaista esitysmuotoa, eri alojen asiantuntijoiden ”lukutaito” on erilainen ja aineistojen keskinäiseen vuorovaikutukseen tarvitaan keinoja. Esimerkiksi asukastyöpajojen tieto olisi ehkä ollut suunnittelijoiden paremmin hyödynnettävissä, mikäli se olisi tuotu visuaaliseen muotoon (paikkatietokartat ja mallinnukset). Ruokatuotantoon, mikä oli nostettu esille Sipoon omissa tavoitteissa, puolestaan oli tartuttu laajasti. Kaiken kaikkiaan kokemusperäisen tiedon merkitystä korostettiin, ja pidettiin tärkeänä, että lähtöaineisto sidotaan hyvin suunnittelualueeseen.

Aineiston hallintaan ehdotettiin muun muassa hierarkian rakentamista laajaan lähtöaineistoon. Kilpailijoiden voisi olla helpompi ottaa suuri tietomäärä haltuun, mikäli olisi osoitettu, mikä on ensisijaisen tärkeää ja mikä täydentävää aineistoa. Toisaalta vastaavissa laaja-alaisissa kilpailuhankkeissa pitäisi pystyä luottamaan myös suunnittelijoiden kykyyn poimia laajasta aineistosta olennainen ja se mikä inspiroi. Yhtäläillä jokaisen monialaisen suunnittelutiimin jäsenen ei tarvitse tietää ja omaksua kaikkea vaan ryhmän on osattava itse organisoida lähtöaineistoon tutustumisen ja sen hyödyntämisen suhteen.

Ennakkoaineiston rajaamista pidettiin myös tärkeänä. Samoin kuin vaadittavien asiakirjojen suhteen, ennakkoaineiston keräämisessä on pidettävä mielessä, mitä kilpailulla voidaan ratkaista ja mitä ei. Kilpailun tavoitteilla on merkitystä paitsi tehtävänannon ja ohjeistuksen kirkastamiselle sekä vaadittujen asiakirjojen kokonaisuudelle myös ennakkoaineiston valintaan. Kilpailun tavoitteen ja ydinviestin kirkastaminen kilpailijoille on tärkeää haluttujen lopputulosten saavuttamiseksi.

3 Kilpailuvaihe: toteutus ja ehdotusten arviointi

Tässä luvussa kuvataan kilpailuvaiheen toteuttaminen sekä seurannasta ja hankkeen aineistoista tehdyt havainnot. Samalla keskustellaan kilpailuehdotuksiin kohdistuneista odotuksista ja niissä esitetyistä ratkaisuista. Aineisto sisältää kilpailun järjestämiseen liittyvien asiakirjojen lisäksi yhteensä yhdentoista avainhenkilön haastattelut tammi-helmikuussa 2012. Luvussa keskitytään kahteen kilpailuhankkeen kannalta keskeiseen teemaan: tehtävänannon haasteisiin ja ehdotusten arviointiin.

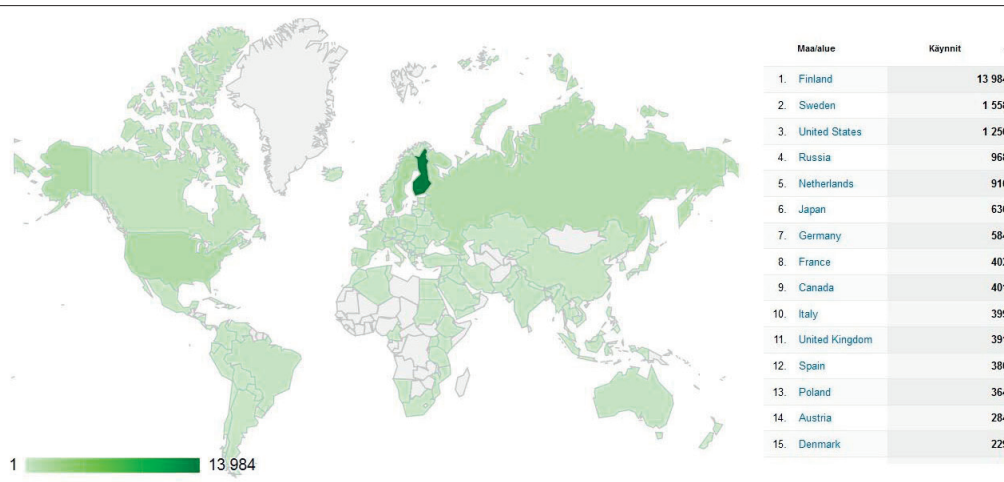
Kilpailua valmisteltiin poikkeuksellisen huolellisesti ja avoimesti, erilaisia vuorovaikutusmedioita hyödyntäen. Suomen Arkkitehtiliiton SAFA:n kilpailusihteeri oli alusta saakka palavereissa mukana, millä varmistettiin hankkeen onnistuminen kilpailuteknisesti. Kilpailukonseptin tärkeimmät uudistukset olivat:

1. Kilpailuohjelman avoin valmistelu
2. Laaja asiantuntijayhteistyö kilpailun ohjelmointivaiheesta arviointiin
3. Vuorovaikutteinen ja monialainen asiantuntija-arviointi tuomari-
riston tukena.

Arkkitehtiliiton näkökulmasta kilpailun, ja erityisesti kilpailuohjelman avoin valmistelu, oli oleellisinta. Asia käsiteltiin SAFA:n kilpailutoimikunnassa, jossa toimintatapa todettiin hyväksi ja ajan hermolla olevaksi.

Kilpailu herätti kansainvälisesti paljon kiinnostusta. Kilpailusta tiedottamisessa hyödynnettiin yhteistyökumppaneiden verkostoja, ja kyseilyt sekä kilpailuun tulleiden kansainvälisten ehdotusten määrä kertovat

viestin menneen eteenpäin hyvin. (Kuva 12) Kansainvälisen kilpailun järjestämisen merkittävin lisäarvo onkin näkyvyyden avulla verkostojen laajentaminen. Samalla kilpailuun saadaan monipuolisesti ehdotuksia.

Kuva 12: Nettisivuja tutkittiin ympäri maailmaa eli kilpailu saavutti hyvin kansainvälistä huomiota. Maakohtaisia kävijämääriä taulukossa.

Vuorovaikutteinen valmistelu, vuorovaikutteinen arviointi

Kilpailuhankkeen alussa käytiin läpi kilpailuohjelman avoimen laatimisen tärkeimmät haasteet. Perinteisesti arkkitehtuurikilpailujen järjestämiseen liittyvät laaja kilpailijoiden anonymiteetti, salassapitovelvollisuuksia kilpailijoiden oikeusturvan vuoksi sekä erilaisia esteettömyyskysymyksiä. Haasteista keskusteltiin niin kilpailuhankkeen ohjausryhmässä kuin Arkkitehtiiton kilpailutoimikunnassakin. Yksi selkeä kilpailun avoimen valmistelun haaste oli, miten kaiken tiedon tasavertainen saavutettavuus varmistetaan. Kilpailun kansainvälisyys toi kysymykseen lisähaastetta. Asia ratkaistiin olemalla avoimia kaikessa tiedottamisessa ja viestinnässä, täydentämällä nettisivuja jatkuvasti sekä hyödyntämällä verkkoa ja etäyhteyksiä keskustelussa ja tiedonjakamisessa. Jokainen tilaisuus ja seminaari (ehdotusten arvosteluseminaaria lukuun ottamatta) videoitiin suorana lähetyksenä. Yleisölle tarjottiin mahdollisuus paitsi seurata keskustelua, myös osallistua siihen itse chatin avulla. Avointa ja vuorovaikutteista prosessia pidettiin avainhenkilöhaastatteluissa hyvänä ja mielenkiintoisena sekä ajanmukaisena tapana toimia.

Myös ehdotusten arviointiprosessin lähtökohtana oli vuorovaikutteisuus. Arviointityötä ei voida tehdä avoimesti, mutta asiantuntijoiden ja tuomariston väliseen keskusteluun panostettiin. Asiantuntijat kokivat

keskinäisen vuorovaikutuksen tärkeänä oppimisprosessina. Keskustelut työryhmissä auttoivat niin omaa arviointityötä kuin ymmärtämään muiden alojen lähtökohtia ja argumentteja. Toisaalta koettiin, että vuorovaikutus koko tuomariston kanssa jäi vähäiseksi: arvosteluseminaarissa ei jäänyt riittävästi aikaa keskustelulle. Asiantuntijoiden keskeisimmät havainnot esiteltiin tuomaristolle ja he olivat saaneet asiantuntijoiden laatimat arviot ehdotuksista etukäteen, mutta syvempään keskusteluun kokonaisvaikutuksista ei seminaarin aikataulussa ollut mahdollisuuksia. Loppujen lopuksi haastateltujen mukaan prosessin aikana syntyi kuitenkin toimiva keskustelualusta, ”jossa selvästi päästiin parempaan ymmärrykseen asiasta kuin ilman oltaisiin päästy.”

Asukasvuorovaikutukseen panostettiin, mutta siihen ei ollut riittävästi resursseja. Hyvin alkanut keskustelu kilpailun ohjelmointivaiheessa (asukastyöpaja ja -kysely) jäi nettikommentoinnin varaan kilpailuvaiheessa, mikä koettiin monella tapaa ongelmalliseksi. Asukkaiden ja laajan yleisön mukaan ottaminen olisi edellyttänyt pitkäjänteisempää yhteistyötä ja vuorovaikutusta.

3.1 Kilpailuvaiheen kulku

Aikataulu ja työvaiheet

Kilpailu käynnistettiin ja kilpailuohjelma julkistettiin seminaarissa Sipoon Nikkilässä 14.3.2011. Tavoitteena oli, että kilpailun tulokset ovat selvillä 9–12 kuukauden kuluttua kilpailun käynnistämisestä. Tulokset julkistettiin 16.1.2012, joten kilpailun toteuttamiselle asetetussa aikataulussa pysyttiin. Käynnistysseminaarissa esiteltiin kilpailun ja kilpailuohjelman lisäksi kilpailun tuomareiden ja asiantuntijoiden näkökulmia kestävyyteen. Kilpailuohjelma julkaistiin liitteineen samanaikaisesti myös kilpailun nettisivuilla. Seminaari videoitiin, ja sitä oli mahdollista seurata reaaliaikaisesti hankkeen nettisivuilla. Videotallointi oli nettisivuilla niin kilpailijoiden kuin kaikkien kiinnostuneiden saatavilla koko kilpailun ajan.

Kilpailuvaiheen käynnistyttyä eri osapuolten roolit hankkeessa muutuivat. Kilpailun sihteeri vastasi tuomariston ja asiantuntijoiden työn koordinoimisesta ja ohjeistuksesta. Aalto-yliopiston tutkijat eivät enää osallistuneet toiminnan ohjelmointiin vaan keskittyivät prosessin dokumentointiin ja seurantaan. Tässä vaiheessa hankkeen ohjelmointivaiheen raportin kokoaminen aloitettiin (Luvut 1 ja 2).

Kilpailuehdotukset oli postitettava 30.9.2011 mennessä ja ehdotusten arviointityö tehtiin loka-marraskuussa 2011. Arviointi tehtiin kahdessa vaiheessa: työryhmän valmisteleva vaihe ja varsinainen arvosteluseminaari 24.–25.11.2011. Työryhmään kuuluivat teema-arviointia tekevät asiantuntijat, osa tuomareista (Suomen Arkkitehtiliiton nimeämät tuomarit sekä Sirkku Huisko ja Mikko Aho Sipoon kunnasta) ja kilpailun sihteeri. Tuomariston muut jäsenet olivat kutsuttuja osallistumaan halutessaan työryhmän arviointia valmisteleviin tapaamisiin.

Varsinainen arvostelutyö ja päätös palkittavista tapahtui marraskuun lopulla järjestetyssä seminaarissa Haikon kartanossa. Työryhmä tapasi kolmeen otteeseen ennen arvosteluseminaaria tavoitteenaan muodostaa alustava ehdotus luokituksista ja erityisesti yläluokasta seminaaria varten. Koko tuomaristo oli arvosteluseminaarissa läsnä ja asiantuntijat esittelivät omat yhteenvetonsa kilpailun yleisestä tasosta sekä keskeiset perusteet alustavista luokitteluista. Arviointivaiheen aikana yleisöllä oli mahdollisuus kommentoida ehdotuksia kilpailun nettisivuilla.

Kilpailuun osallistuminen ja kilpailuehdotukset

Kilpailuun jätettiin yhteensä 30 ehdotusta, joista yksi hylättiin, koska se oli laadittu kilpailusääntöjen vastaisesti suomeksi. Hylätyn työn työryhmä otti yhteyttä kilpailun tuomaristoon asian käsittelemiseksi. Päätöstä ei kuitenkaan voitu kumota, koska kilpailun säännöissä oli selkeästi mainittu, että ehdotukset on laadittava englanniksi. Kilpailussa palkittiin kolme ehdotusta, sekä jaettiin kaksi erityispalkintoa ja kolme kunniamainintaa.

Huolella valmisteltuun ja ajankohtaisiin haasteisiin tarttuvaan kilpailuun oli odotettu enemmän ehdotuksia. Kilpailun laaja-alaisuus nähtiin haasteena sekä järjestäjille että kilpailijoille, ja sen arveltiin vaikuttaneen saatujen ehdotusten määrään. Kilpailun järjestäjien näkökulmasta keskeiset haasteet olivat kilpailuohjelman laatiminen ja lähtötietojen kerääminen sekä arviointiprosessin järjestäminen.

Kilpailijoille puolestaan laajaan lähtöaineistoon tutustumisen sekä tehtävänannon laaja-alaisen tavoitteiden hallinnan arveltiin tuottaneen haasteita. Lähtöaineisto oli runsas ja informatiivinen, mutta samalla uuvuttava. Sibbesborgin kilpailualue on haastava, ja suunnittelun ja kehittämisen aikajänne pitkä. Epäiltiin myös, että samanaikaisesti käytävien muiden mielenkiintoisten kilpailujen määrä vaikutti osallistumiseen: montaa laaja-alaista kilpailua ei voida tehdä yhtä aikaa.

”...haastava alue, vaikeat olosuhteet topografisesti ja kokonaan pitäisi tehdä jotain uutta. ...[lisäksi] viisi teemaa, jotka pitäisi ottaa tosi vakavasti. Oliko se sellainen, joka aiheutti karsintaa, että kaikki eivät uskaltaneet ottaa osaa.”

Yhtenä tapana keventää vastaavalla tavalla vaativaa kilpailua pidettiin kilpailun järjestämistä kaksivaiheisena. Ensimmäisellä vaiheella voitaisiin hakea parhaat ideat, ja se olisi niin kilpailijoille kuin kilpailun järjestäjällekkin kevyt toteuttaa. Toisessa vaiheessa ehdotukset työstettäisiin pidemmälle tavoitteiden mukaiselle tasolle saakka. Ennen toista vaihetta voitaisiin karsia ideatasolla toimimattomat ehdotukset ja varmistaa jatkoon valittujen töiden oikea suunta ohjeistamalla kilpailijat tavalla tai toisella. Kaksivaiheisuutta pidettiin haastatteluissa hyvänä monella tapaa. Yksivaiheisten kilpailujen yhtenä ongelmana pidettiin sitä, että kaikki tekevät suuren työn vaikka ehdotuksen ydinidea olisi epäonnistunut eikä osuisi lähtökohtaisesti oikeaan.

3.2 Vaativa ja moniulotteinen tehtävänanto

Sibbesborgin kilpailutehtävä oli erittäin vaativa, aikaa vievä ja haastava. Kilpailuohjelmassa korostettiin pitkän aikavälin toteutuspolkua, pyydettiin esittämään sen vaiheittainen toteuttaminen ja etsittiin visioita jopa sadan vuoden aikajänteellä. Samalla pyydettiin esittämään (toteutuskelpoinen) suunnitelma Söderkullan ja Sipoonlahden ympäristön kehittämiseksi 70 000–100 000 asukkaan uudeksi yhteisöksi. Kilpailuun osallistuminen edellytti perehtyneisyyttä paitsi annettuun lähtöaineistoon, myös kestävien yhdyskuntien monialaiseen suunnitteluun. Haasteellisen tehtävän haltuun ottamiseksi kilpailijoita kannustettiin muodostamaan monialaisia suunnittelutiimejä (mm. laajan asiantuntijayhteistyön sekä nimekkäiden kansainvälisten tuomareiden avulla).

Tehtävänannon kannalta tärkeimmiksi elementeiksi avainhenkilöhaastatteluissa nostettiin tavoitteiden kirkastaminen, kestävyys ohjaaminen sekä pitkän aikaperspektiivin haasteellisuus. Laaja tehtävänanto voi aiheuttaa sen, että kilpailun ydinkysymys jää kilpailijoille epäselväksi. Keskeistä tehtävänannon laatimisessa onkin, miten kilpailijat ohjeistetaan ja miten ydinkysymykset asetetaan. Nähtiin myös, että kestävien yhdyskuntien kriittisimmän haasteen ratkaiseminen olisi ollut tarpeen kuvata tehtävänannon ytimessä: miten ratkaistaan se ristiriita, jossa ihmisen toiminta ja toiveet eivät kohtaa elinympäristömme elinvoimaisuuden

ylläpitämisen tarpeita – ja toisaalta, mitä tarkoittaa, kun systeemiä ajatellaan kehittyvänä?

”Oli vähän vaikea löytää vastausta, mitä oikeasti halutaan.”

”...eletään todellisuudessa, jossa ihmiset eivät toimi niin kuin toivoisi toimivan”

”Miten ihmisten toiveet ja preferenssit yhdistetään ekologisuuden ja kestävyden vaatimuksiin, miten tämä jännitteinen suhde ratkaistaan?”

Kilpailun ydinviestin kirkastaminen kilpailijoille on edellytys haluttujen lopputulosten saavuttamiseksi. Se, mitä halutaan ja mikä on tärkeintä, on esitettävä kirkkaasti ja ytimekkäästi tehtävänannossa. Se on muotoiltava siten, että kilpailijat osaavat tuottaa ehdotuksia, joissa pohditaan ja esitetään niitä asioita, joihin kilpailulla ylipäätään voidaan hakea vastauksia. Kilpailun tavoitteilla on merkitystä myös vaadittujen asiakirjojen kokonaisuuteen.

Kestäviin ratkaisuihin ohjaaminen

Sipoon kunnan tavoitteissa Sibbesborgin kestävä yhdyskunta on monialaisesti ja vuorovaikutteisesti suunniteltu, vaiheittain toteutuva, vähähiilinen ja viihtyisä kaupunki, jonka ympäristö tukee kestävää elämäntapaa. Sibbesborgin kilpailussa kestävyden periaatteet avattiin viiden ainutlaatuisuuden teeman avulla: liikkuminen, asuminen ja elämäntapa, ympäristö ja maisema, eko- ja energiatehokkuus sekä työpaikat ja palvelut. Teemakohtaisen suunnittelun ohjaamiseen ja ehdotusten arviointiin kutsuttiin viisi asiantuntijaa. Teemojen avulla pyrittiin kannustamaan monialaiseen suunnitteluun sekä varmistamaan, että arviointi perustuu kestävyden näkökulmiin, vaikka ohjelmassa määritelty kriteeristö ei olisikaan kaikilta osin aukoton.

Kunkin teema-alueen asiantuntijat laativat omat arviointi- tai suunnittelukriteerinsä kilpailuohjelmaan. Näihin kriteereihin palattiin ehdotusten arviointiprosessissa, jolloin asiantuntijat sekä itsenäisesti että yhdessä koko arviointityöryhmän kanssa kävivät läpi kilpailuun hyväksytyt ehdotukset. Haasteita arvioinnille tuottivat sekä annetut kriteerit (kriteerien toimivuus arviointiperusteina ja niiden keskinäiset ristiriidat) että kilpailuehdotusten asiakirjat (ehdotusten vertailukelpoisuus ja eri teemojen arviointi ko. asiakirjoista). Teemojen ja kriteerien kokonaisuutta pyrittiin hallitsemaan ja yhteismitallistamaan arkkitehti Pekka Lahden aiemmin kestävien yhdyskuntien kilpailujen arviointiin kehittämän excel-taulukon avulla (Kuva 13). Taulukkoon syötettiin asiantuntijoiden

asettamat kriteerit sekä kriteerikohtainen pisteytys. Ainoastaan teemojen sisäiset kriteerit pisteytettiin eikä eri teemoille määritetty keskinäisiä painosuhteita. Myöhemmin arviointiprosessin aikana asiantuntijat kokosivat taulukkoon omat arviointikommenttinsa ehdotuksista.

Kuva 13: Arviointityön tukena käytetty taulukko perustui arkkitehti Pekka Lahden kehittämään pohjaan. Lahti on kehittänyt työkalun aiemmassa yhteydessä vastaavan kilpailun arviointiin.

Sibbesborgin kestävä yhdyskunnan kilpailu <i>Sibbesborg: Competition For Sustainable Community Development</i>		PAINOTETUT PISTEET / WEIGHTED POINTS													
		Transport 1	Transport 2	Transport 3	Living 1	Living 2	Living 3	Environment 1	Environment 2	Eco-efficiency 1	Eco-efficiency 2	Eco-efficiency 3	Service & Employm.		
Kilpailuehdotusten arviointi Asiantuntijoiden taulukko 25.10.2011 <i>Asiantuntija-alueiden painotus / Weighting of expert areas (0-1)</i>	1. UNIQUE METHODS OF ORGANISING TRANSPORT	National and regional connections			1									IMPLEMENTATION PATH	
		Internal transport arrangements													
		The impact of traffic arrangements on the surroundings													
	2. UNIQUE WAYS OF LIVING AND LIFE-STYLES	Sense of community and quality of life			1										
		Aesthetics and comfort													
		Rejuvenating, healthy and safe environment													
	3. A UNIQUE ENVIRONMENT AND LANDSCAPE	Preservation of valuable natural and landscape features			1										
		Safeguarding of ecosystem services													
	4. UNIQUE FORMS OF ECO- AND ENERGY EFFICIENCY	An energy efficient city			1										
		Low carbon footprint													
		Ecological water resources management													
	5. UNIQUE METHODS OF ORGANIZING EMPLOYMENT AND SERVICES	KOKONAI SARVIO KAIKKIEN UNIQUE SERVICES AND EMPLOYMENT KATEGORI OI DEN OSALTA. Mm. Application of innovations and new technologies;			1										
	Compatibility of the proposal for further development														
	Progressive process of implementation -flexibility, room for change														

Osa asiantuntijoista näki eri kriteerien päällekkäisyydet ongelmallisena; erityisesti eri asiantuntijoiden teemojen kesken. Päällekkäisyyksien epäiltiin aiheuttaneen sekavuutta ohjeistuksessa kilpailijaan nähden samoin kuin asiantuntijoiden välisissä keskusteluissa. Kestävät yhdyskunnat ovat kuitenkin systeemiä sekä rakenteiltaan, ympäristöltään että toiminnallisesti, jolloin tyhjentävien ja toisistaan erotettujen kriteeristöjen luominen on mahdotonta. Kriteeristöjen ongelmana on usein myös se, että niitä luetaan tyhjentävinä: mitä jää ulkopuolelle ei huomioida. Erityisesti laatu-tekijät ovat vaikeasti konkretisoitavissa ja siten laskennallisten kriteeristöjen ulottumattomissa.

”...kestävyys pitää sisällään koko yhteiskunnan ja on vähän vaikea rajatakin.”

Toisaalta kilpailuohjelman kriteeristöä pidettiin kilpailijoiden näkökulmasta uuvuttavana. Samalla, kun kriteeristöjen ulkopuolelle saattaa jäädä keskeisiä tekijöitä, ehdotuksilta vaaditaan paljon. Kilpailijat pyrkivät vastaamaan jokaiseen tekijään ja vaatimukseen, mikä tekee laaja-alaisesta kilpailusta valtavan työlään. Lisäksi asiantuntijat kokivat, että teemakohtaisten alakriteerien kautta huomio kiinnittyi kilpailun tavoitteiden ja alueen suunnittelun kokonaisratkaisun kannalta toissijaisiin asioihin. Keskusteluissa esitettiinkin, että kriteerien lisäksi tai niiden sijaan voitaisiin asettaa kokonaisvaltaisempi tavoite. Kokonaisvaltainen tavoitteen kuvaus on kuitenkin haastavaa: miten kokonaisuus kytketään paikallisiin olosuhteisiin sekä teema-alueiden arviointiin?

”Mutta miten se sitten tehdään ohjeistamisessa. Ehkä jos koko prosessissa olisi alusta saakka puhuttu ekososiaalisesti kestävästä yhdyskunnasta ja pidetty jännitteisyys otsikkotasolla mukana alusta asti, uskon että olisi päästy korkeatasoisempiin lopputuloksiin.”

Kilpailua valmisteltaessa keskusteltiin olemassa olevien kriteeristöjen (kuten LEED, Breeam, jne.) hyödyntämisestä ja niihin viittaamisesta. Ohjelmaa kirjoitettaessa päädyttiin kuitenkin siihen, että asiantuntijat laativat itse kriteerinsä. Ajateltiin, että siitä hyödytään ehdotusten arvioinnissa ja yhteys ohjelman valmisteluvaiheen ja ehdotusten arvioinnin välillä olikin sujuva.

Tehokas yhdistelmä saataisiin yhdistämällä huolella laadittu kokonaistilanteen ja -tavoitteiden kuvaus olemassa oleviin kestävästä rakentamisen kriteeristöihin. Tällöin olemassa olevat kriteeristöt voisivat toimia kestävien yhdyskuntien eri tekijöiden muistilistoina eikä vaatimuksia

tarvitsisi pohtia jokaiseen kilpailuun tai tehtävänantoon uudelleen. Toisaalta nähtiin, että asiantuntijoiden itse laatimat kriteeristöt auttavat pitämään olennaiset asiat mukana systemaattisesti kaikkien arvioitavien töiden kohdalla. Suurin osa asiantuntijoista arvosti kuitenkin viiden teeman välistä keskustelua arviointivaiheessa. Teemakriteerit jäävät viime kädessä oppimisprosessin ja ymmärryksen luomisen taustalle.

Asiantuntijoiden haastatteluissa ideoitiin, että kilpailijoille (ja arviointityötä tekeville asiantuntijoille) voisi olla enemmän hyötyä kuvata miten arviointia tehdään. Se saattaisi avata kilpailijoille enemmän ja joustavammin mitä odotetaan.

”...kriteeriperustainen arviointi tai ohjaushan on aika epämääräistä. Että voi antaa ne tuhat sisältöä tai tuhat tulkintaa. Siinä on sellainen vaikeus, mitä jatkossa pitäisi vielä miettiä.”

”Sanoa ihan suoraan se, ettei arvioikaan suoraan tulosta, mitä tehdään, vaan miten ajatellaan että se saadaan syntymään.”

Haastatteluissa pidettiin myös hyvänä ajatuksena, että kriteereistä ja arviointiperusteista olisi käyty yhteinen keskustelu jo ohjelmointivaiheessa. Siten eri teema-alueiden haitallisiksi koetut päällekkäisyydet olisi saatu korjattua ja toisaalta kriteeristöjä yhdenmukaistettua.

Aikaulottuvuus: lähelle ja kauas

Yksi kilpailutehtävän haasteista oli tulevan kehittämissuunnan esittäminen lähtötilanteesta jopa sadan vuoden päähän (kuvat 14 ja 15). Yhdyskuntasuunnittelussa on aina kyse tulevaisuuden tavoitteiden heijastamisesta alueen lähtötilanteeseen. Toteutuksen aikajänne vaihtelee tavallisesti muutamasta vuodesta pariin kymmeneen vuoteen, kun taas Sibbesborgin kilpailussa keskusteltiin alueen kehittämisestä 50–100 vuoden aikana. Suunnittelijoiden, kilpailijoiden, haaste oli tunnistaa, mikä näin pitkän aikavälin aluekehittämisessä on olennaista: mitkä ovat ne kriittiset tekijät, joita kauas tulevaisuuteen sijoittuvassa suunnittelussa kannattaa tutkia ja esittää, millä on merkitystä? Uusien mekanismien merkityksiä ja tulevaisuuden yhteiskunnan muutosten vaikutuksia on vaikea ymmärtää. Lisäksi olisi tunnistettava ne arvot ja ympäristöt, joissa suunnitteluratkaisujen tulee toimia.

The competition assignment is to design, for the Sibbesborg area, a plan which:

- will comprise an overall vision for the future Sibbesborg (a city of 70,000 to 100,000 inhabitants) supplemented by detailed localized solutions, and fulfilling local and global objectives of sustainability
- defines what the role and character of Sibbesborg will be in the future, as the metropolis expands towards the east
- determines what the centre of Sibbesborg will be like and where it will be situated
- defines the development solutions at local master plan level and the sustainable principles for the development of Sibbesborg
- will have an urban structure and cityscape well suited to the location, and based on local conditions and values
- will be based on high-quality innovative solutions and urban planning
- will ensure the development of Sibbesborg into a unique, pleasant small town, that functions as a part of the overall metropolitan area
- will be based on high-quality pedestrian, cycle and public transport facilities is technically and financially viable

(Sibbesborg competition programme 2011, p. 33)

Kuva 14: Kilpailun yksi osatehtävä oli Sibbesborgin vision kehittäminen. Tehtävänannossa vision kehittämisen viitekehys muotoiltiin yhdistelmäksi konkreettisia Sipoon kunnan asettamia tavoitteita ja ainutlaatuisuuden teemoihin liittyviä laatumääritelmiä.

The competitors must also produce a description of a multi-disciplinary, self-regulating area development process, which will cover the following points:

- a sustainable, flexible and interactive process of implementation
- the preliminary steps and the subsequent intermediate stages
- the sequence of implementation and target schedule
- the operators and organizations participating in the process
- the relationship to other regional development processes
- the changing regional role of the area as the process progresses
- the means of interaction with local residents and other operators within the local community

(Sibbesborg competition programme 2011, p. 33)

Kuva 15: Kilpailun toinen keskeinen osatehtävä oli hahmotella mahdollinen toteuttamispolku esitetyle suunnitelmalle: miten ehdotettu tulevaisuuden visio saavutettaisiin?

Vallitsevista olosuhteista on vaikea päästä irti, eikä yhdessäkään kilpailuun tullessa ehdotuksessa esitetty rohkeita kannanottoja mahdollisista tulevista muutoksista (yhteiskunnalliset, rakenteelliset, toiminnalliset, ympäristölliset, jne.) – vaikka tuskin kukaan oletti yhteiskunnan olevan lähtötilanteen kaltainen sadan vuoden kuluttua.

Myös arviointia tehneessä työryhmässä jäätiin kaipaamaan tarkempaa keskustelua siitä, millä aikajänteellä ehdotettuja suunnitelmia on tarkoitettu tarkastella. Tilanne on hyvin erilainen, mikäli suunnitelmaa arvioidaan lyhyellä aikavälillä tai sadan vuoden perspektiivillä. Se vaikuttaa niin suunnitelman arviointiin kuin niissä esitettyihin dokumentteihin: mitä on esitettävä, jotta arviointi on mahdollista?

”...ei missään puhuttu auki, että onko se 50–100 vuotta oikeasti meidän perspektiivi, vai onko se seuraava 10–15 vuotta niin kuin klassisessa aluesuunnittelukilpailussa.”

Asiasta saatiin erilaisia näkemyksiä haastatelluilta riippuen ammatillisesta taustasta. Arkkitehdit kaipaisivat erityisesti rakeisuuskaavioita ehdotuksiin pystyäkseen arvioimaan ehdotuksen rakenteellista toimivuutta ylipäätään. Samalla he arvostivat kortteliratkaisujen esittämistä. Osa asiantuntijoista puolestaan kyseenalaisti nimenomaan yksityiskohdaintaisten suunnitteluratkaisujen ja visualisointien esittämisen: mitä esimerkiksi kortteliratkaisut merkitsevät tällä aikajänteellä, ja voidaanko samaa korttelirakennetta viime kädessä visioida ja toteuttaa miltei mihin tahansa rakennemalliin?

Toisaalta kilpailulla haettiin lähtökohtia alueen rakentamiselle eli kilpailuehdotusten tuli vastata myös alueen ja koko Sipoon kehittämisen nykyisiin haasteisiin. Samalla kun kilpailussa pyydettiin visioimaan pitkälle tulevaisuuteen, se sijoittuu alueen suunnitteluun vaikuttaviin todellisiin prosesseihin. Kilpailijoiden kannalta pidettiin siten haitallisena esimerkiksi sitä, että kilpailun alkaessa keskeinen alueen suunnitteluun ja rakentamisen sijoittumiseen liittyvä päätös oli avoimena: mikä liikennemuoto valitaan (juna, paikallisjuna, metro, pikaraitiotie). Haastatellut epäilivät, että kilpailijat ovat käyttäneet asian ratkaisemiseen paljon aikaa (esim. suhteessa muihin teemoihin).

Arvioinnissa ongelma tiedostettiin ja huomioitiin ehdotuksien tarkastelussa siten, ettei raidelinjaus tai sen muoto ollut ratkaisevaa vaan se, miten yhteyden ympärille oli rakennettu kaupunkia. Realistisimmissa ehdotuksissa kaikki liikenneyhteydet oli esitetty samaan väylään, jolloin ratkaisulla ei ollut ehdotettuun suunnitelmaan vaikutusta. Useiden

avainhenkilöiden mielestä kuitenkin vastaavat isot linjaukset olisi hyvä olla kilpailun käynnistämisvaiheessa ratkaistuina, ellei kilpailulla erityisesti haeta vaihtoehtoisia ehdotuksia ja tukea tulevalle päätökselle. Tulevissa kilpailuhankkeissa on hyvä miettiä, miten tällaisissa avoimissa tilanteissa kilpailijoita ohjataan. Tiedottaminen kilpailijoille kilpailun käynnistämisen jälkeen onnistuu parhaiten, mikäli kilpailijoita on pyydetty ilmoittautumaan. Sibbesborgin nettisivujen uutiskirjeen oli voinut tilata, mutta järjestäjällä ei ollut keinoja varmistaa tiedon kulkua kaikille kilpailijoille.

Kilpailualueen pitkän aikavälin kehittämisen tavoitteissa oli muutenkin paljon joustoa ja epävarmuustekijöitä. Kilpailijoilta haettiin suuntaviivoja alueen tulevalle kehittämiselle ja vapauksia haluttiin jättää. Samalla se vaikeutti ehdotusten arviointia edelleen. Sipoon kunnan kehittämistavoitteissa alueelle tavoitellaan jopa 70 000–100 000 asukasta ja siten kilpailuehdotusten odotettiin esittävän vaihtoehtoisia suunnitelmia, joilla tämä asukasmäärä saavutettaisiin. Annetussa haitarissa liikkuminen tuotti hyvin erilaisia ratkaisuja siitäkin huolimatta, että kilpailijat pyrkivät hakemaan ratkaisua, jota ”tilaaja” haluaa. Kilpailijat pyrkivät tulkitsemaan, onko minimi- vai maksimimäärä se, mitä tavoitellaan. Siten kilpailijoiden oman asiantuntijuuden ja harkinnan kautta alueelle optimoidut ratkaisut saattavat jäädä esittämättä. Ehdotusten keskinäinen vertailu myös vaikeutuu, kun suunnitelmien lähtökohdat vaihtelevat.

Toisaalta kilpailuohjelmasta voidaan tunnistaa sekä kilpailun visio että kehitettävän alueen visio. Näiden olennaiset erot on selvitettävä – sekä kilpailijoille että kilpailun järjestäville osapuolille. Kilpailun visiona oli hakea ideoita alueen mahdolliseksi toteutuspoluksi, ehdotuksia alueen rakentamiseksi sekä löytää asiantuntijat ja parhaat yhteistyökumppanit alkavaa kehittämistyötä varten. Kehitettävän alueen visio puolestaan edellyttää kestävyuden tekijöiden tuomista paikalliseen kontekstiin sekä systeemistä ymmärrystä kokonaistavoitteista kestävästä yhdyskuntana ja yhteisönä.

Kilpailuasiakirjat: millä on merkitystä kilpailun tavoitteiden kannalta?

Sibbesborgin kilpailussa vaaditut asiakirjat noudattivat perinteisten suunnittelukilpailuiden kokonaisuutta (Kuva 16). Asiakirjojen laatu ja kokonaisuus keskusteluttivat avainhenkilöhaastatteluissa kahdella tapaa. Toisaalta eri asiantuntijoiden arviointityö edellyttää erilaisia dokumentteja ja

esimerkiksi ehdotusten vertailukelpoisuuteen voidaan vaikuttaa ohjeistamalla asiakirjojen esitystapa, -muoto tai sisältö. Toisaalta on kannustettava ehdotuksen keskeisen idean esittämiseen (erilaiset ideat vaativat erilaisen esitystavan). On myös pohdittava, millä tasolla liikutaan, mitä ylipäättään kyseessä olevalla kilpailulla voidaan ratkaista, ja mitä kannattaa pyytää esittämään.

5.1 Required Documents

- Overall plan, scale 1:15,000
- Relationship of the Competition Area to the Region as a Whole, scale 1:250,000
- Detailed Partial Plan for the Centre
- Written Description of the Content of the Submission
- Description of the Implementation Process
- Themed Material

(Sibbesborg competition programme 2011, p. 38)

Kuva 16: Sibbesborgin kilpailussa vaaditut asiakirjat.

Ehdotusten vertailukelpoisuuteen vaikuttaa paitsi niiden visuaalinen ilme, myös vaihteleva sisältö. Sibbesborgin kilpailuun tulleista ehdotuksista löytyi vaadittava tieto, mutta vaihtelevilla tavoilla ja eri ehdotuksien vastaavat kuvat tai asiakirjat saattoivat olla hyvinkin erilaisia sekä esitystavaltaan että sisällöltään. Vertailukelpoisuuteen auttaa yhtenäinen ohjeistus ja vaatimukset, kuten sama mittakaava, aluerajaus tai tietosisältö. Esimerkiksi ehdotusten aluetehokkuudet ja kerrosneliömäärät jouduttiin tarkistamaan erikseen monesta ehdotuksesta. Kuvat olivat monen haastatellun mielestä yllättävänkin erilaisia, jolloin keskinäinen vertaileminen on vaikeaa. Tekstin formaatin määrittelyä pidettiin hyvänä. Asiantuntijat ja tuomarit kokivat, että samanlaiset tekstit olivat helppo lukea. Herää kysymys, pitäisikö esitystapaa muutenkin ohjata (vertailukelpoisuuden takia) tarkemmin. Ehdotusten erilaisuus voitaisiin varmistaa sallimalla ohjeistettujen kuvien lisäksi vaatimuksista vapaata aineistoa.

”...olisi helpottanut, jos olisi ollut jotain vertailukelpoisempaa.”

”Toisaalta ne on aina erilaisia, ja se on just se juttu. Samaan ongelmaan voi tarttua niin hirveän monilla eri tavoilla.”

Arviointivaiheessa keskusteltiin myös erilaisista visualisoinneista. Kilpailijat panostavat vaihtelevasti yleisissä kilpailuissa suunnitteluun ja esitystapaan. Työpanosta pyritään optimoimaan ja siten arvioimaan, mitä kannattaa tehdä ja mitä ei. Useimmat kilpailijat tekevätkin turhaa työtä jollakin osa-alueella. Viime kädessä kilpailijan tavoitteena on osoittaa oma osaamisensa ja samalla kykynsä kommunikoida suunnitelman kantava idea. Ehdotusten visuaalinen ilme ja esimerkiksi 3D-mallinnukset osoittavat tiimin osaamista, mutta haastatteluissa todettiin, että ne voivat olla myös haitaksi ehdotukselle. Toisaalta avainhenkilöt pohtivat, miten 50–100 vuoden päähän visioidaan ja miten sitä ylipäätään voidaan illustroida.

”... on ihan absurdia esittää jotain valmista ympäristöä tässä vaiheessa, kun etsitään strategioita.”

Keskeinen osa kilpailuohjelman laatimista on siis paitsi itse tehtävänanto ja siihen liittyvä ohjeistus myös vaadittavien asiakirjojen kokonaisuuden pohtiminen. Kilpailijoilta on pyydettävä sellaiset dokumentit, joilla kilpailulla tavoitellut asiat voidaan esittää. Mitä esityksiä tai tietoja vaaditaan sadan vuoden visiosta, mitä lähitulevaisuuden toteutuksesta? Mitä osaamista erityisesti jatkokehittämisessä arvostetaan tai yhteistyökumppaneilta odotetaan?

3.3 Ehdotusten arviointi

Arviointityö tehtiin tavanomaista suunnittelukilpailua laajemman asiantuntijuuden tukemana. Arvosteluseminaaria edeltävissä työryhmän tapaamisissa tuomariston jäsenet työskentelivät yhdessä asiantuntijoiden kanssa. Vuorovaikutus koettiin tärkeäksi osaksi arvosteluprosessia ja työryhmän valmistelemaa työtä pidettiin tärkeänä. Kansainväliset tuomarit toivat hankkeelle uskottavuutta ja vahvistivat arviointia tehneen työryhmän asiantuntijuutta.

Palkittujen valinta tehtiin kahden päivän aikana arvosteluseminaarissa marraskuun 2011 lopussa. Kilpailijoille annettiin palautetta tavanomaista kilpailua laajemmin ja huolellisemmin. Asiantuntijat ja tuomarit laativat arvostelupöytäkirjaan paitsi yleisen näkemyksensä kilpailun tasosta ja tuloksista, myös lyhyet yhteenvedot arviointiperusteista kaikkien ehdotusten osalta (kaikki luokat).

Arviointiprosessia pidettiin kaiken kaikkiaan onnistuneena ja hyvänä. Erityisesti varsinaista arvosteluseminaaria edeltäviä tapaamisia ja

keskusteluja tuomareiden ja asiantuntijoiden kesken arvostettiin (Kuva 17). Lisäksi tuomariston poliitikkojäsenten aktiivisuutta arvosteluseminaarissa kiitettiin. He osoittivat kiinnostusta, ottivat nopeasti arviointikeskustelun haltuun ja edellyttivät perusteluita arvioille ehdotuksista. Siitä huolimatta asiantuntijoiden ja erityisesti Sipoon kunnan poliitikotuomareiden välille jäätin kaipaamaan vahvempaa vuorovaikutusta. Seminaarissa ei tiiviin aikataulun vuoksi jäänyt aikaa yhtä laajalle keskustelulle kuin mihin seminaaria edeltävissä tapaamisissa oli ehditty tottua.

Haastatteluissa pohdittiin kilpailuun jätettyjä suunnitelmia ja ratkaisuja: löytyikö etsittyjä ainutlaatuisuuksia? Vaikka kilpailun tasoa ja ehdotusten yleistä laatua pidettiin hyvinä, vahvat kannanotot ja täysin uudenlaiset lähestymistavat jäivät puuttumaan. Kilpailuihin osallistumisen realiteetit – kuten ajan puute ja mahdollisuudet menestyä – tuntuvat pakottavan ”kompromissiaainutlaatuisuuksiin”. Teemapalkintojen jakamista pidettiin tässä mielessä tärkeänä. Siten voitaisiin palkita parhaan konsensuksen lisäksi parhaat ja ennakkoluulottomimmat teemakohtaiset lähestymistavat.

Kuva 17: Kilpailutyöt olivat tuomareiden ja asiantuntijoiden nähtävillä varsinaista arvosteluseminaarista edeltävissä tapaamisissa Nikkilän juhlatalolla Sipoossa.

Seuraavissa alaluvuissa keskustellaan arvioinnista ensin tuomariston näkökulmasta ja sen jälkeen asiantuntijoiden työskentelystä. Lopuksi arvioidaan yleisökommentointia sekä ehdotusten vastaamista ainutlaatuisuuksien tavoitteisiin.

Tuomariston vaikea tehtävä

Kunnianhimoinen tehtävä ja vaativa alue haastoivat kilpailijoiden lisäksi tuomariston. Tuomareiden tehtävänä pidettiin kokonaissuunnitelman arviointia, kun asiantuntijoiden rooli oli argumentoida omista teema-alueistaan käsin. Vaikka teemat ja niiden käsittely eivät ratkaisseet kilpailua, ne olivat vahvasti mukana ja niitä pidettiin tärkeinä.

Tuomariston näkökulmasta laaja asiantuntijavuorovaikutus oli uutta. Tavanomaisesti arkkitehtuurikilpailuissa on tarvittaessa mahdollisuus tilata erikseen asiantuntijalausunto halutuista ehdotuksista. Tällöin keskustelua arvioinnin perusteista tai lähtökohdista ei synny, ja arvioinnin merkitys päätöksentekoon jää tuomariston tulkinnan ja harkinnan varaan. Keskustelu ja vuorovaikutus erityisesti työryhmän tapaamisissa koettiin itsenäisesti laadittuja lausuntoja arvokkaammaksi. Kilpailuissa on tavallisestikin paljon vaatimuksia, jotka eivät ole tuomareiden asiantuntijuutta eikä tuomaristossa ole välttämättä tarvittavaa osaamista. Arviointi voi jäädä tällöin epämääräiseksi niiltä osin kuin ymmärrystä ei ole. Sibbesborgin kilpailussa pidettiin hyvänä ja toimivana mallina sitä, että asiantuntijat kävivät aineistoa läpi ennen kuin päätöksiä oli tehty.

”Tuomarina kukaan ei ollut tyhjän päällä”

”[käytiin] hyvää keskustelua siitä miksi työtä, joka on saanut asiantuntijoilta hyvät pisteet ei välttämättä palkittu. Vaikka siinä olisi teoreettisesti kaikki teemat oikein käsitelty, niin se ei välttämättä kannu loppuun asti.”

Toinen uusi elementti Sibbesborgin kilpailuhankkeessa oli se, että tuomari valittiin tavallista varhaisemmassa vaiheessa. Yleensä tuomari valitaan vasta, kun kilpailu on pitkälle valmisteltu ja ohjelma hyväksytty. Sibbesborgin kilpailussa yhteistyö alkoi kauan ennen kuin kilpailu käynnistyi ja myös tuomaristolla oli mahdollisuus vaikuttaa kilpailuohjelman kehittämiseen. Erityisesti Arkkitehtiliiton nimeämät tuomarit pitivät ohjelman kirjoittamisvaihetta tärkeänä ja arvostivat mahdollisuutta vaikuttaa sen sisältöön.

Haastatellut tuomarit pitivät arvioinnissa oleellisimpana ehdotuksen kehityskelpoisuutta: toimisiko suunnitelma sellaisenaan, vai edellyttäisikö se korjauksia? Toisaalta katsottiin myös sitä toimisiko ehdotus,

vaikka osa siitä jätettäisiin toteuttamatta. Osa arviointityötä oli myös potentiaalisten yhteistyökumppaneiden tunnistaminen: voisivatko tekijät olla sopivia kehittämään aluetta jatkossa? Viime kädessä kokonaisvaikutelma yksittäisestä ehdotuksesta koostettiin idean kehityskelpoisuudesta, asiantuntijoiden kanssa käydyistä keskusteluista, tuomariston oman asiantuntijuuden näkökulmasta sekä esitetystä aineistosta.

”On karttoja, kaavioita, lisäksi on jotain visualisointeja ja sitten teksti. Niin niistä tulee yhteensä sellainen tietty paketti, joka alkaa vedota tunteisiin tai olla vetoamatta. Niitä ei pysty hirveän rationaalisesti sitten loppuvaiheessa enää arvioimaan, vaan tuomareille tulee sellainen fiilis, että tässä on nyt jotain, jota ei nyt ehkä ihan pysty sanaksi pukemaan. Se on sellainen ärsyke, jonka kilpailuehdotuksen tekijä tarjoaa.”

Asiantuntijatyöskentelystä tukea ehdotusten arviointiin

Kuten Sibbesborgin kilpailuhankkeessa laajemminkin, myös asiantuntijoiden rooli täsmentyi hankkeen edetessä. Alusta asti oli kuitenkin selvää, että asiantuntijatyöskentelyyn panostetaan tavallista enemmän ja asiantuntijat otettiin mukaan hankkeeseen jo ohjelmointivaiheen varhaisesta vaiheesta (syksyllä 2010 järjestetyt työpajat). Tässä vaiheessa ei vielä tiedetty, miten asiantuntijatyöskentely kilpailussa muotoutuu eikä sitä, keiden kaikkien kanssa yhteistyötä jatketaan. Kun kilpailuohjelmaa työstettiin vuodenvaihteessa 2010–2011, viisi ainutlaatuisuuden teemaa viimeisteltiin ja kutakin teemaa tarkastelemaan kutsuttiin yksi asiantuntija. He laativat omalta osaltaan arviointikriteerit kilpailuohjelmaan ja kun ehdotusten lopullinen lukumäärä tiedettiin ja arviointiprosessi alkoi, asiantuntijoilta odotettava panos kirkastui.

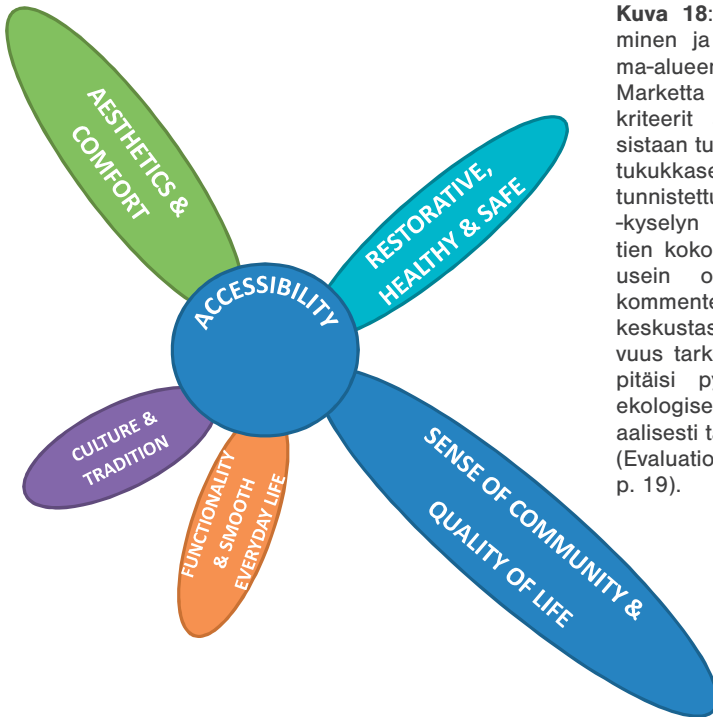
Asiantuntijat kuuluivat arviointityötä tehneeseen työryhmään yhdessä tuomariston kanssa. Asiantuntijoiden keskeisimmät tehtävät olivat paitsi tuottaa töistä arviot omasta näkökulmastaan, myös keskustella tuomareiden kanssa työryhmän tapaamisissa. Lisäksi he esittelivät arvioinnin kanalta merkittävimmät havaintonsa arvosteluseminaarissa ja laativat teemakohtaisen yleisarvion arvostelupöytäkirjaan. Kaikki ehdotukset saivat arvostelupöytäkirjassa palautteen, jonka kirjoittamisessa hyödynnettiin asiantuntijoiden tekemiä arvioita.

Prosessissa mukana olleilla asiantuntijoilla oli vaihtelevasti aiempaa kokemusta arkkitehtuurikilpailuista ja kilpailuehdotusten arvioinnista. Osa oli osallistunut jo useiden kilpailujen arviointiin, kun taas toisille kokemus oli suhteellisen uusi. Osalla oli jopa omakohtaista kokemusta kilpailuihin osallistumisesta (tyypillistä arkkitehtuuri- ja insinöörialoilla).

Kenellekään työskentely ei ollut aivan uutta. Asiantuntijoiden rooli oli tällä kertaa kuitenkin poikkeuksellisen vahva. Tavanomaisesti asiantuntijat laativat itsenäisesti lausunnot ilman dialogia päätöksentekijöiden tai muiden asiantuntijoiden kanssa. Asiantuntijat kokivat, että Sibbesborgin prosessissa heitä kuunneltiin ja että heillä oli enemmän vaikuttavuutta. Vuorovaikutus oli ”aidon tuntuista”, keskustelevaa, ja sille oli varattu aikaa.

”...tuntui, että asiantuntijat olivat aidosti mukana tekemässä ymmärrystä ja tulkitsemassa teoksia”

Asiantuntijat lähestyivät tehtäväänsä eri tavoin. Teema-alueiden kriteerien laatimisessa kilpailuohjelmaan oli eri näkemyksiä. Osa tarttui vahvasti Sipoon lähtöaineistoon ja hyödynsi kilpailua varten koottua ennakkoaineistoa ja työpajoja. Toiset painottivat aiempaa kokemustaan tai työtään kestävien yhdyskuntien arvioinnista. Menetelmiä yhdisteltiin ja asiantuntijat kytkivätkin kriteerinsä tavalla tai toisella olemassa oleviin arviointikriteereistöihin tai aiempaan oman asiantuntijuutensa työhön (ks. esimerkki arviointikriteereistä Kuva 18).

Kuva 18: Ainutlaatuinen asuminen ja elämäntavat – teema-alueen arviointikriteerit. Marketta Kyttä kuvasi teeman kriteerit aiemmista tutkimuksistaan tuttuun muotoon. ”Laatukukkasen” osatekijät on tunnistettu asukastyöpajan ja -kyselyn aineistosta. Terälehden koko viittaa siihen, miten usein osatekijät esiintyivät kommentoissa. Laatukukan keskustassa oleva saavutettavuus tarkoittaa sitä, että asiat pitäisi pystyä saavuttamaan ekologisesti kestävillä ja sosiaalisesti tasa-arvoisilla tavoilla. (Evaluation minutes 16.1.2012, p. 19).

Arviointiprosessin yhteisenä viitekehystenä toimi arviointitaulukko (ks. aiemmin Kuva 13). Taulukon avulla pyrittiin hallitsemaan kriteerien kokonaisuutta ja eri asiantuntijoiden arviointityötä. Jokainen asiantuntija täytti taulukon omien kriteeriensä suhteen. Taulukon avulla arvioitiin kaikki kilpailuun hyväksytyt ehdotukset ja eri teema-alueiden arvioinnin tulokset yhdistettiin ehdotusten vertailemiseksi. Taulukon käyttöä pidettiin yleisesti hyvänä ja töiden keskinäistä vertaamista helpottavana, joskin eri teemojen käsittely koettiin silti toisistaan irrallisena ja niiden vertaamista taulukon avulla kuvattiin mekaaniseksi.

Vaikka taulukon avulla olisi ollut mahdollista antaa eri painoarvoja eri teemoille, näin ei tehty. Yleisellä tasolla painotukset koettiin ongelmallisiksi (kuka päättää, miten perustellaan, arvottaminen). Ehdotuksissa eri asiat kuitenkin painottuivat, mikä vaikeutti niiden vertailemista. Sen vuoksi jälkikäteen pohdittiin, olisiko Sibbesborgin kehittämiseksi pitänyt kilpailua varten valita painopisteet. Teema-alueiden sisällä asiantuntijat saivat päättää omien kriteeriensä keskinäisistä painoarvoista. Asiantuntijat olivat pisteyttäneet omat kriteerinsä haluamallaan tavalla jo kilpailun ohjelmointivaiheessa.

”[Kilpailijat] olivat selvästi katsooneet teema-alueet ja laittaneet itse painoarvoa niille, jotka hallitsevat paremmin.”

Asiantuntijoiden arviointityössä havaittiin, että osa asiantuntijoista oli riippuvaisia ehdotusten kirjallisesta sisällöstä. Selostuksista etsittiin asiantuntijuusalaan liittyvää tietoa ja kuvauksia, tai viitteitä ja vihjeitä ratkaisujen perusteista. Toisin kuin perinteisissä arkkitehtuurikilpailuissa, havainnekuvia ja suunnitelmia käytettiin selostuksen tukena – ei ratkaisujen esittämisen ensisijaisena tietolähteenä.

”Kuvat ovat kiva lisuke, mutta niiden perusteella en pysty sanomaan kovinkaan paljon.”

Arviointia tehneet rakennus- ja yhdyskuntasuunnittelun ammattilaiset puolestaan aloittivat tarkastelun suunnitelmista ja rakennekuvista. He arvostivat hieman vaihtelevasti joko laajan rakenteellisen maankäytön suunnitelman esittävää kuvaa tai yksityiskohtaisempia suunnitelmia (esim. esitys korttelirakenteesta). Kuvan tarkastelun jälkeen he hakivat ratkaisulle perusteita selostuksesta.

Tekstien ja kuvallisen aineiston irrallisuus puhutti useita haastateltuja asiantuntijoita. Ongelmallisimpana koettiin yhteyden puuttuminen. Ehdotuksessa saattoi olla hienosti ja uskottavasti tuotettu selostus sekä

ammattitaidolla laadittu suunnitelma ja havainnekuvat ilman, että ne oli selkeästi toisiinsa kytketty. Kilpailijoiden – ja ylipäätään monialaisten suunnittelutiimien – toivottiin panostavan enemmän aineistojen välisiin linkkeihin. Kuva on perusteltava selostuksessa ja tekstiä vahvistetaan kuvilla. Vaarallisimmaksi arvioinnin kannalta koettiin kuvilla tai tekstillä ”hämääminen”. Uskottavalla selostuksella tai hienoilla visualisoinneilla saatetaan peittää ehdotuksen kompastuskiviä. Viime kädessä suullista esitystä pidettiin parhaana tapana selvittää, onko tekijät itse ymmärtäneet ja sisäistäneet esittämänsä ideat – siitäkkin huolimatta, että suunnittelukilpailuissa esittelytilaisuuden järjestäminen on ongelmallista.

Arviointityö edellyttääkin aina tulkintaa. Tulkitsemalla ehdotusta positiivisesti siitä voidaan löytää potentiaalia, kun taas negatiivinen tulkinta vähentää uskottavuutta. Samalla asiantuntijat kokivat epävarmuutta: kuinka paljon tulkintaa voidaan käyttää (esimerkiksi silloin, kun teksti ei tue kuvista tehtyä havaintoa)? Pitääkö olennaiset asiat tuoda esille käsitteellisellä tasolla, jotta ne ”ovat olemassa” ja tiedetään, että ne on ymmärretty? Loppujen lopuksi hyvään arviointiin edellytettiin kannanottoja sekä kirjallisesti että niiden havainnollistamista visuaalisesti. Numeerista tietoa pidettiin uskottavana, mutta se ei riittänyt hyvään arviointiin. Tarvittiin perusteet tai esitys siitä, miten (vaikeat) yhtälöt oikeasti tehdään ja toteutetaan. Hyvä suunnitelma ei riittänyt ja esimerkiksi puutteellinen selostus aiheutti sen, etteivät asiantuntijat pystyneet arvioimaan työtä.

Ensivaikutelmalla kerrottiin olevan merkitystä. Toisaalta ehdotuksen visuaalinen ensivaikutelma herätti kiinnostuksen tutkia ehdotusta tarkemmin, toisaalta se saattoi antaa välittömän vaikutelman epäonnistuneesta ehdotuksesta. Haastatteluissa huomautettiin kuitenkin, että ainutlaatuisia ideoita etsittäessä huonon tai epäuskottavan ensivaikutelman antaneet työt tulisi ottaa kriittisen tarkastelun alle: onko ehdotuksessa päästy käsiksi johonkin uuteen ratkaisuun tai malliin?

”...pelkän tekstin perusteella ei voi tehdä mitään. Ratkaisuaahan tässä etsitään, eikä niitä perusteluita. Jotkut on taitavampia hämäämään [tekstissä].”

”Esimerkiksi reitistöjen toimivuuden voi lukea suunnitelmasta ja päätellä, edistääkö terveellisyttä ja kannustaako lähiliikkumiseen.”

Asiantuntijat kokivat keskinäisen vuorovaikutuksen prosessin aikana erittäin arvokkaana. Asiantuntijoiden ja tuomareiden väliset keskustelut työryhmän tapaamisissa auttoivat niin omaa arviointityötä kuin ymmärtämään muiden alojen perusteita. Tukea saatiin esimerkiksi suunnitelmien

lukemiseen, vahvistusta niiden tulkintaan, ja asiantuntijat oppivat toinen toisiltaan käydyissä keskusteluissa. Keskusteleva prosessi mahdollisti siten teemakohtaisen tarkastelun. Haastatellut kuitenkin kokivat, että analyttinen ja kriittinen keskustelu kokonaisuudesta, ja kokonaisvaikutuksista (vaikutusten arviointi) jäi puuttumaan.

”Asiantuntijapolku on tärkeämpi kuin päätöksentekopolku sisällöntuottamisessa ja ymmärryksentuottamisessa”

”Mielestäni systeemisyyden ensimmäinen askel on, että me annetaan muiden vaikuttaa [omaan näkemyksemme] ja se kehittyy siinä.”

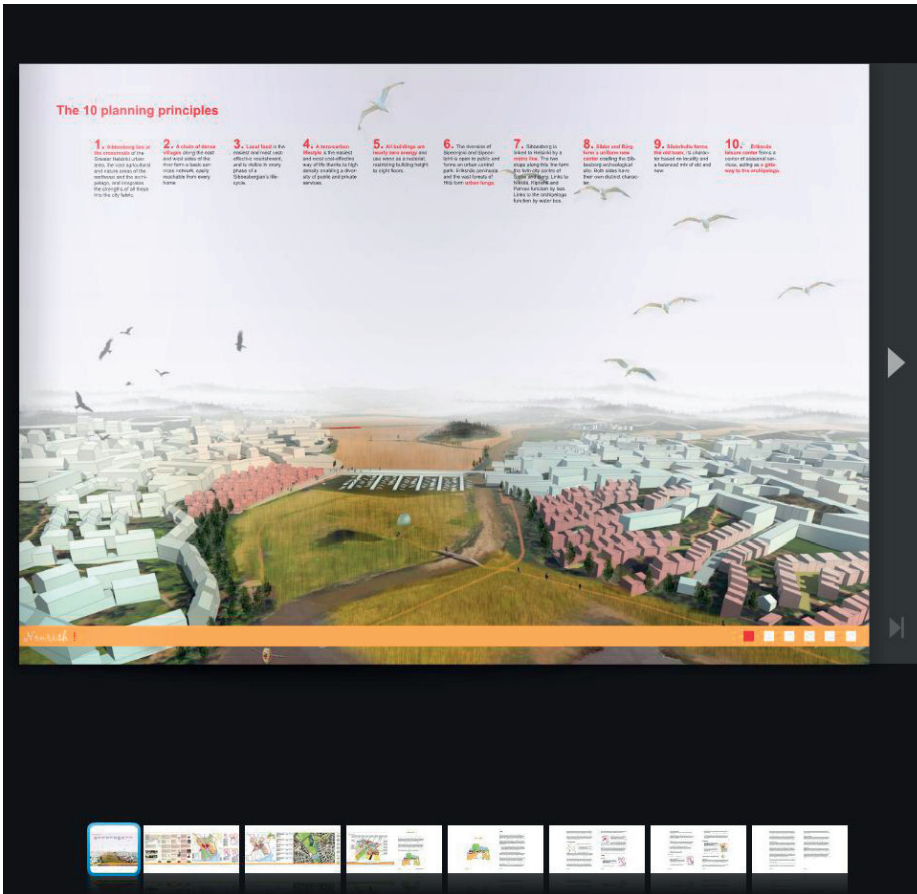
Arvosteluseminaari oli luonteeltaan erityyppinen kuin aiemmat työryhmän kokoontumiset. Seminaarissa asiantuntijat esittivät omat lausuntonsa, mutta syvään keskusteluun tuomareiden kanssa ei enää siinä vaiheessa ollut mahdollisuutta. Vuorovaikutusta oli suunniteltu laajennettavan learning cafe -menetelmällä, mutta se jouduttiin tiiviin aikataulun vuoksi jättämään pois. Osa asiantuntijoista koki, että työskentely jäi kesken, sillä he olisivat toivoneet seminaarilta samaa mahdollisuutta vuorovaikutukseen ja keskusteluun kuin mitä aiemmissa tapaamisissa oli nähty.

Vuorovaikutteinen prosessi on kuitenkin vaativampi ja edellyttää kaikilta suurta panosta. Kaikki asiantuntijat kokivat, että työmäärä oli lopulta suurempi kuin mihin oli varauduttu. Kaikki 29 ehdotusta käytiin läpi ja yhteisiä, läsnäoloa vaativia tilaisuuksia oli useita. Laajan asiantuntijatyöskentelyn järjestäminen edellyttääkin arviointiprosessin huolellista suunnittelua, vaiheistamista ja aikatauluttamista.

Yleisökommentointi osana asukasvuorovaikutusta

Kilpailuun hyväksytyt ehdotukset ladattiin yleisön arvioitaviksi hankkeen nettisivuille (Kuva 19). Sivuilla oli varattu mahdollisuus vapaaseen kommentointiin ja ehdotuksille voitiin antaa myös teemakohtaisia pisteitä. Nettikommenteista tehtiin arvosteluseminaariin kooste ja niistä poimittiin erityisesti sellaisia, joissa avattiin jotain uutta arviointikeskusteluun.

Kommentteja saatiin vaihtelevasti eri ehdotuksiin ja niiden hallinta osoittautui haasteelliseksi (Kuva 20). Vastaajia ei voitu tietää ja pidettiin mahdollisena, että kilpailijat itse manipuloisivat kommentointia. Toisaalta nähtiin, että kilpailun aiempia vaiheita ei välttämättä tunneta eikä kaikilla ole kokemusta vastaavien töiden tarkastelusta. Asiantuntijat epäilivät kommentoijien arviointikyvyn tai suunnitelmien lukutaidon riittävyyttä, sillä arviointi oli ollut heillekin työlästä. Lisäksi nettikommentoinnin tasapuolisuutta ja vertailukelpoisuutta oli mahdotonta kontrolloida.

Kuva 19: Kilpailuun hyväksytyt ehdotukset olivat yleisön arvioitavana hankkeen nettisivuilla 17.10.–16.11.2011 (www.sibbesborg.net).

”...millä ehdoilla kannattaisi laittaa suuren yleisön kommentoitavaksi? Valittaisiinko vaikka kymmenen kärkityötä? Ja niin, että niistä kymmenestä kärkityöstä olisi vaikka tuomariston tekemä pieni arviointi suomeksi.”

Haastatteluissa kehoitettiin yleisökommentoinnin osalta pohtimaan pitkäjänteisempää vuorovaikutusta, ja kannustettiin systemaattisempaan yleisöosallistumiseen läpi kilpailuprosessin. Prosessia, jossa alusta mukana olleet paikalliset asukkaat tai muu yleisö antavat palautteen (valikoiduista tai kaikista) ehdotuksista, pidettiin parempana toimintamallina. Hyvänä avauksen tähän suuntaan pidettiin Jyväskylän Kankaan kilpailun asukasvuorovaikutusta. Jyväskylässä asukkaat otettiin asiantuntijoina mukaan arviointiin ja prosessin aikana hyödynnettiin erilaisia vuorovaikutuskeinoja ja ideointityökaluja. Arviointivaiheessa jo prosessiin osallistuneet

Comparison table of participant evaluations

NAME ▲	Unique methods of organizing transport ▲	Unique ways of living and life-styles ▲	A unique environment and landscape ▲	Unique forms of eco- and energy efficiency ▲	Unique methods of organizing employment and services ▲	TOTAL EVALUATIONS ▲
1 Layers of Nature <small>Show / hide comments</small>	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	45
2 Playscape: Living the Creative and Innovative Life <small>Show / hide comments</small>	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	78
3 Next Stop Sibbesborg <small>Show / hide comments</small>	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	40
4 LETTERS FROM SIBBESBORG <small>Show / hide comments</small>	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	30
5 GREEN BACON <small>Show / hide comments</small>	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	12
6 TOWN IN FOREST <small>Show / hide comments</small>	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	16
7 Sibblings <small>Show / hide comments</small>	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	12
In this submission I like...:						
<ul style="list-style-type: none"> Sipoon jokilaakson ja lahden kiertävä rengaskatu on hieno! realistic attitude towards sustainability Vähän matalammat ja kivemännäköisiä taloja kuin missään edellisissä logical planning and phasing of transportation and buildings Jos Eriksenäsin itäosaa (kilpailun järjestäjän vika) eikä HITä Beachin aluetta olisi, tämä työ olisi palkintokamama. Edellä mainittuja kahta aluetta lukuun ottamatta hyvä luonnon arvokohneiden, maiseman ja virkistysalueiden huomiointi. Keskusta juuri oikeassa paikassa. 						
In this submission I dislike...:						
<ul style="list-style-type: none"> Tässäkin alue on ehdettu aivan täyteen taloja. identity lacking of nature and environment, entry focuses more on architectural character than on planning principles There is a big community in the north of the site that need a metro station. Yet the proposed metro station is far from them., There is a gap between the very generic overall plan and the detailed plan with properties. How did this submission get from one to another? What about a middle scale? HITä Beach ja Eriksenäsin alueen itäosa. 						
9 cycle I <small>Show / hide comments</small>	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	★★★★★	13

Kuva 20: Yleisöarvioinnin tulokset olivat nähtävillä hankkeen nettisivuilla arviointiajan jälkeen (www.sibbesborg.net).

asukkaat ja yleisö tunsivat alueen ja heidän oli siten helppo arvioida ehdotuksia omista lähtökohdistaan. Asukkailla oli oma edustajansa mukana varsinaisessa asiantuntijatyöskentelyssä.

Systemaattiseen vuoropuheluun voi yhdistää myös avoimen kommentointimahdollisuuden. Avoin kommentointi vaikuttaisi kuitenkin edellyttävän keskustelun ohjausta ja vastausten käsittely tulkintaa.

”On aina hyötyä, että on joku, joka vähän avaa [ehdotusta] ja kertoo, miksi tässä on tehty näin. Että on joku, jolta kysyä.”

Päästiinkö kestäviin ratkaisuihin kiinni?

Kilpailuehdotuksilta odotettiin paljon kunnianhimoisesti asetettujen tavoitteiden sekä kilpailualueen ympäristöarvojen takia. Viiden ainutlaatuisuuden teeman avulla kilpailulla haettiin paitsi toteutusmalleja alueen kehittämiseksi myös uutta ajattelua kestävien yhdyskuntien määrittelyyn. Erityisesti kansainvälisiltä työryhmiltä odotettiin riskinottoja ja uutta näkökulmaa suomalaiseen aluekehittämiseen.

Yleisesti kilpailun tasoa pidettiin hyvänä, mutta odotettuja rohkeita ja kokonaisvaltaisia avauksia ei löytynyt. Palkitut tiimit olivat Suomesta lukuun ottamatta yhtä kunniamainittua ehdotusta. Haastatteluissa arveltiin sen johtuneen alueen asettamista haasteista. Vaatimaan alueeseen on vaikea tutustua käymättä paikalla vaikka muita keinoja alueeseen tutustumiseen olisikin tarjolla (kuten 3D-mallit ja visualisoinnit). Seudullinen suunnittelukonteksti edellytti niin ikään paikallistuntemusta.

Haastatellut kuvasivat, kuinka osasta ehdotuksista pystyi näkemään, että asioita oli ymmärretty väärin. Toisaalta voitiin tunnistaa sellaisia ehdotuksia, jotka edustivat perinteisen suomalaisen maankäytön suunnittelun ”nöyrää” ajattelutapaa, ja asiantuntijat kuvasivat osaa esitetyistä ratkaisuksista ”oppikirjamaisiksi”. Perinteistä suunnittelutaitoa pidettiin ehdotuksissa hyvänä, mutta uudenlaista ajattelua jäätiin kaipaamaan. Nykytilanne on suunnittelun ja aluekehittämisen lähtökohta, mutta tulevat vaatimukset ja tulevaisuuden yhteiskunnalliset olosuhteet voivat olla hyvin erilaiset.

”...[lähtökohtana oli] yksi tulevaisuuden lineaarinen malli ja kaikki suunnitellaan sille. Mutta lähes yhtä todennäköistä on, että tapahtuu jotain epälineaarista. Pitäisikö meidän veikata edes muutamaa epälineaarisuutta? ...vaikka se, että liikkumisen ympäristöongelmat on ratkaistu. Kaikki luottivat täysin samaan liikkumiskonseptiin, johon on uskottu Euroopassa jo 300 vuotta. Eikä sitä kyseenalaistanut kukaan mitenkään.”

”Mutta jos joku on pohtinut sitä pidemmälle ja kertoo, miten se on tässä erilainen kuin oppikirjoissa... miten se on tässä ajateltu, niin silloin se osoittaa ainakin jonkinlaista visiota.”

”Keskinkertaisuuteen pyrkiminen voi olla strategia sekin, mutta siihen ei tarvita arkkitehtuurikilpailua.”

Ehdotuksista etsittiin ”kykyä erottua muista” sekä kokonaisvaltaisiin periaatteisiin tarttumista, kuten autottomuus, yhteisöllisyys, ja omavaraisuus. Rakennetun ympäristön ja luonnon väliseen suhteeseen kaivattiin uudeleen määrittelyä ja ekosysteemipalvelut osoittautuivat suunnittelijoille toistaiseksi vielä vieraaksi ajattelumalliksi.

”[Odotin] uudenlaisia näkemyksiä siitä, mikä on ihmisen ja luonnon välisen vuorovaikutuksen tulevaisuus [kestävissä yhdyskunnissa]. Miten saadaan sellainen kokonaisuus, että rakennettu ympäristö ja luonto täydentävät toisiaan? Nythän se tehdään niin, että tuossa on vihreää ja tuossa ei. Ne eivät keskustele, ne ovat eri asioita.”

”Minkälaisia palveluita viheralueet tuottaa ihmisille? Mitkä ovat ne hyödyt?”

”Uusi synteesi siitä, millainen kestävä kaupunki on”

Ehdotuksista haettiin myös yksittäisiä ideoita, ja yksityiskohtien kuvattiinkin ”ponnahtavan esiin ensimmäisinä”. Yksittäisistä ideoista saattoi saada käsityksen kokonaiskonseptin toimivuudesta ja ne lisäsivät uskotavuutta. Ehdotuksiin sisältyi ”hauskoja koukkuja, jotka yhdessä kuvien kanssa alkoivat virittämään mielikuvitusta”. Kiinnostavina pidettiin muun muassa eco hot spotteja, hevosteollisuuden monipuolista hyödyntämistä, sekä rakennusoikeuksien jakamiseen liittyviä uusia ajatuksia. Toisaalta nähtiin, että yksittäisistä ideoista ja lähtökohdista olisi voitu kehittää koko suunnitelmalle konsepti.

”Esimerkiksi paikallinen ruokatuotanto. Sitä oli lähestytty aika monella tavalla ja moni onnistui sieltä jostain omista lähtökohdistaan tuomaan jotain vahvasti esille.”

”Mikä on arktisten olosuhteiden kävelykatu? [Odotin,] että sitä konseptia olisi lähdetty avaamaan.”

”Oli töitä joissa tuntui, ettei kokonaisuus voi toimia, mutta siellä saattoi olla erittäin hyviä teemoja.”

Rohkeiden kannanottojen lisäksi kilpailun odotettiin ratkaisevan konkreettisia suunnittelukysymyksiä, kuten keskustojen ja alakeskustojen sijoittumisen. Keskeisinä kilpailun tavoitteiden kannalta pidettiin muun muassa rakennetun alueen laajuutta, sijoittelua ja suhdetta luonnon ympäristöön. Yleisen tason laatutekijöistä puuttui monesti perusteet. Kilpailijoilta olisi odotettu suurempaa itsekriittisyyttä: miksi tämä toteutuisi juuri täällä?

”Mihin rakennetaan ja mihin jää viheralueita, mitkä alueet säilytetään.”

”Miksi piazza luo yhteisöllisyyttä?”

Ainutlaatuisuuden teemoista asumisen, elämäntapojen ja elinkeinojen arvioiminen olivat vaikeimmin haltuun otettavia. Ylipäätään laadullisia – ”ei-laskennallisia” – tekijöitä arvioitaessa jouduttiin käyttämään eniten tulkintaa. Liikenne oli monessa ehdotuksessa ratkaisun lähtökohtana, ja perinteinen osaaminen liikenteen järjestämisestä näkyi vahvasti. Toisaalta realistisia uusia avauksia ei tehty. Ympäristön ja maiseman arvioinnissa havaittiin osaamisen olevan vahvaa maisema- ja luontoarvojen huomioimisessa, mutta ekosysteemipalvelut osoittautuivat vieraammaksi suunnittelijoille. Rakennetun ympäristön ja (kaupunki)luonnon suhteeseen odotettiin uutta ajattelua, mutta sitä ei löytynyt. Ekotehokkuuden arvioinnilla saatiin ehdotusten välisiä eroavaisuuksia esille. Toisaalta tässä teemassa viitteellinenkin esitys saattoi saada hyvän arvion.

Yksi mielenkiintoinen havainto kilpailun tuloksista ja ehdotuksiin liittyvästä keskustelusta oli se, että kestävän yhdyskunnan keskustelua hallitsi ekologisuuden sijaan taloudellisuus, eli suunnitelman toteutus- ja kehittämiskelpoisuus. Osalle haastatelluista se oli yllättävää: tiukan ekologista ajattelua ja keskustelua ei käyty, eikä siihen liittyvää uutta ajattelua esitetty ehdotuksissakaan.

Kaiken kaikkiaan ainutlaatuisuuden teemoihin vastattiin ehdotuksissa vaihtelevalla tavalla. Puutteellisistakin ehdotuksista saattoi löytyä perusteellisia pohdintoja tai kehitelmiä, vaikka ne eivät pärjänneet kokonaisvaltaisessa suunnitelman tarkastelussa.

Monialaisessa suunnittelussa piilee haaste: synteesi on tehtävä. Erilliset pohdinnat ja aineistot eivät riitä, mutta konsensushakuisuus tavoitteiden yhteensovittamiseksi voi olla este innovaatioille ja ainutlaatuisuuksien kehittämiseksi. Yhtä lailla, ratkaisut yhdellä osa-alueella voivat näyttäytyä nyt tai pitkällä aikavälillä huonoina toisen teeman kehittämisen kannalta. Kokonaisuuden hahmottamiseksi tarvitaankin systeemistä ymmärrystä.

”Onko luonnon ja ihmisen viihtyvyyden kannalta tehokasta tai hyvää, että joku alue on hyvin tiiviisti rakennettu?”

”...innovaatiomaailmassa se [monialaisuus] voi olla innovaation este, eikä luoa ainutlaatuisuutta, vaikka loisikin hyvän toteutettavan vaihtoehdon.”

”...aluesuunnittelukilpailuissa haluaisin uskoa siihen, että pienet kokonaisuudet erilaisista lähtökohdista tuottaa niitä ainutlaatuisuuksia.”

3.4 Yhteen veto kilpailuvaiheen seurannasta

Kilpailuhanke oli mielenkiintoinen, kunnianhimoinen ja haastava. Haastatellut avainhenkilöt pitivät prosessia kokonaisuudessaan onnistuneena ja kilpailua yleisesti hyvin järjestettynä. Kilpailuohjelman merkitystä korostettiin, ja erityisesti tuomariston jäsenet pitivät arvokkaana avointa valmistelua ja siten mahdollisuutta vaikuttaa ohjelman valmisteluun. Tuomariston arviointityön kannalta työryhmän valmisteleva työ osoittautui erityisen tärkeäksi. Eniten lisäarvoa arviointiprosessiin toi asiantuntijoiden läsnäolo sekä heidän keskinäiset keskustelut. Vuorovaikutteisella ja avoimella asiantuntijatyöskentelyllä vältyttiin myös siltä, että asiantuntija-arviointeja käytettäisiin valikoiden argumentaation taustalla. Asiantuntijat myös huomauttivat haastatteluissa, että asiantuntijan lausunto voi johtaa harhaan, jos keskustelua ei käydä.

Kilpailu oli vaativa ja kokonaisuuden haltuunotto vaikeaa. Kilpailussa oli koko ajan haasteena tasapainoilu kokonaisuuden ja eri osa-alueiden välillä; tehtävänannosta arviointiin. Ohjeistukseen tarvitaankin Sibbesborgin kokemuksen pohjalta enemmän kokonaisvaltaisuutta ja yleisten tavoitteiden kirkastamista. Usean teeman vaatimukseen vastaaminen voi johtaa kokonaisuuden optimointiin ainutlaatuisuuksien kustannuksella. Olennaista on keskustella jo kilpailua valmisteltaessa niistä tekijöistä ja kokonaisuuden kannalta keskeisistä asioista, jotka kilpailulla voidaan ratkaista.

”... [olisi] pitänyt avittaa vähän enemmän kilpailijoita, että he menisivät tarpeeksi kunnianhimoiselle tasolle.”

Ainutlaatuisuuden teemojen viisi asiantuntijaa kutsuttiin nopealla aikataululla mukaan ennen kilpailun käynnistämistä. Asiantuntijat kuvasivat omaa otettaan ”konsultinomaisena” tilanteen haltuunottona – eli pyrittiin saavuttamaan lyhyessä ajassa mahdollisimman hyvä tulos. Arviointityö koettiin innostavaksi vaikka se vei alustavia arvioita enemmän aikaa. Haastatteluissa keskinäistä vuorovaikutusta kiitettiin ja asiantuntijat pitivät tärkeänä sitä, että olivat varhaisessa vaiheessa mukana. Toisaalta vastaavaa vuorovaikutusta ja keskustelua kuin arviointivaiheessa olisi kaivattu arviointikriteerien ja -tavoitteiden määrittämiseen.

4 Kestävän yhdyskunnan kilpailun kestävät toimintatavat

Yhdyskuntasuunnittelun ja rakennusalan muutosten yhteydessä keskustellaan muiden haasteiden ohella siitä, miten kestäviä yhdyskuntia suunnitellaan ja tehdään. Sibbesborgin kilpailuhankkeen tavoitteena oli omalta osaltaan tutkia, miten suunnittelukilpailulla voitaisiin vastata entistä paremmin kestävien yhdyskuntien suunnittelun erityisvaatimuksiin, kuten monialaisen asiantuntijuuden ja osaamisen yhdistämiseen, ja kestävyiden tavoitteiden konkretisoimiseen suunnittelussa.

Kilpailumuodon kehittämisen ohella Sibbesborgin kilpailuhankkeessa haluttiin kiinnittää huomiota myös kilpailun järjestämisen käytäntöihin ja toimintatapoihin. Toimintaperiaatteiksi valittiin paperin käytön ja painettujen aineistojen minimointi sekä etäyhteyksien maksimaalinen hyödyntäminen hankkeen eri vuorovaikutustilaisuuksissa. Hankkeen aikana testattiin monia avoimuutta ja kestävyyttä edistäviä menetelmiä, kuten suoria nettilähetyksiä, etäyhteyksiä ja sosiaalisen median keinoja, niin kansainvälisiin asiantuntijoihin kuin kilpailun kehittämisestä kiinnostuneelle yleisölle.

Tässä luvussa esitetään tiivistetysti Sibbesborgin kilpailuhankkeesta tehdyt havainnot, johtopäätökset ja ehdotukset, joista vastaaviin hankkeisiin ryhtyvät voivat oppia ja hyötyä. Sipoon kunta järjesti jo syksyllä 2011 seuraavan arkkitehtuurikilpailunsa, Sipoon Jokilaakson kilpailun, jossa päästiin hyödyntämään Sibbesborgin kilpailun elementtejä (ks. <http://www.sipoonjokilaakso.fi/fi>).

Sibbesborgin kilpailuhankkeen ohjelmointi ja käytännön tulosten arviointi voivat antaa vastauksia kuntien suunnitteluinstrumenttien kehittämiseksi tuloksellisempaan suuntaan niin työn tuottavuuden kuin yhdyskunnan kestävyiden näkökulmista. Erityisesti uudenlaisen,

vuorovaikutteisen ja avoimen kilpailuprosessin kokemusta voidaan soveltaa tulevaisuuden aluesuunnittelukilpailuissa sekä julkisen sektorin yhdyskuntasuunnitteluun liittyvissä kilpailutuksissa.

Uusia toimintamalleja tarvitaan

Uudenlaiset, pitkälle tulevaisuuteen ulottuvat kestävyys tavoitteet edellyttävät uutta ajattelua paitsi päätöksenteolta myös niiltä keinoilta ja käytännöiltä, joilla pitkäaikavälin yhdyskuntasuunnittelua tehdään. Suunnittelukilpailut ovat yksi perinteinen ja hyvänä pidetty keino etsiä vaihtoehtoisia ratkaisuja yksittäisen alueen kehittämiseksi.

Arkkitehtiliiton kilpailutoimikunnassa kehitetään kilpailutoimintaa koko ajan ja keskustellaan kilpailujen näkyvyydestä ja markkinoinnin parantamisesta. Erilaisilla kilpailuformaateilla halutaan tarjota vaihtoehtoja kilpailujen järjestämiseen. Uusien kilpailumuotojen kokeileminen on tärkeää ja usein kehittämälähtöinen uudenlaisesta toimintamallista tulee järjestäjältä kuten tässäkin kilpailuhankkeessa. Vain testaamalla uusia elementtejä voidaan kerätä kokemuksia niiden toimivuudesta.

Kokemukset kilpailuista kuntien hankintamenettelynä ovat olleet Sibbesborgin tapaan positiivisia. Hankintamenettelynä kilpailua pidetään ylivoimaisena. Tilaaja pystyy kilpailuttamaan useamman konsultin ja suunnittelijan. Tilaajaorganisaatio saa useamman vaihtoehtoisen ehdotuksen arvioitavakseen ja valitessaan palkittavat saa käsityksen siitä, mitä on tulossa. Kilpailun perushyöty on siinä, että tutkitaan monta vaihtoehtoa. Siten voidaan varmistaa tulevan toteutuksen laatu.

”Lähtökohta on kuitenkin se, että [kilpailujen avulla] saadaan hyvää rakennettua ympäristöä aikaiseksi. Parempaa, suorilla toimeksiannoilla.”

Sibbesborgin kilpailuhankkeen yksi keskeinen tavoite oli uudistaa perinteisten arkkitehtuurikilpailujen formaattia siten, että se vieläkin paremmin palvelisi kunnallista hankintamenettelyä ja erityisesti kestävien yhdyskuntien suunnittelua. Uudistamista lähdettiin tavoittelemaan alusta asti avoimella ja vuorovaikutteisella työskentelyllä. Merkittävimmät erot perinteisiin kilpailuihin löytyvät toisaalta hankkeen ohjelmointivaiheesta ja toisaalta kilpailun arviointivaiheesta. Kilpailun aikainen avoimuus on vaikeaa, sillä anonymiteetti on keskeinen osa suomalaista suunnittelukilpailujen järjestelmää ja yksi sen vahvuus kilpailijoiden kannalta.

Avoimuus kilpailuissa tulee kuitenkin varmasti lisääntymään, ja kokemuksia on kerätty Sipoon lisäksi esimerkiksi Peltosaaren ideakilpailusta

sekä Jyväskylän Kankaan kilpailusta. Avoimella vuorovaikutuksella kilpailuissa on tarkoitettu lähinnä keskustelua asukkaiden kanssa, ja siten asukkaiden sitouttamista suunnitteluhankkeisiin.

Poikkeuksellisen laajaa asiantuntijatyöskentelyä

Arkkitehtuuri- ja suunnittelukilpailut ovat yhä useammin monialaista työryhmää edellyttäviä. Samalla kilpailuehdotusten arviointiin tarvitaan eri alojen asiantuntemusta. Myös kilpailuihin osallistuminen tulee vaikeammaksi ja raskaammaksi – ja menestymiseen tarvitaan iso organisaatio tai laaja yhteistyöverkosto.

Sibbesborgin kilpailuhankkeessa ehdotusten arviointi tehtiin monialaisen asiantuntijaryhmän tukemana. Asiantuntijavuorovaikutus aloitettiin jo kilpailuhankkeen ohjelmointivaiheessa järjestetyissä työpajoissa ja sitä jatkettiin viiden eri alan asiantuntijan kanssa kilpailuohjelman laatimisesta ehdotusten arviointiin saakka. Tavanomaisesti suunnittelukilpailuissa erityisten alojen asiantuntijoilta pyydetään lausunto valikoiduista ehdotuksista. Menettely on asiantuntijoille kevyempi, mutta arvioinnin vaikuttavuus jää epäselväksi eikä keskinäistä oppimista tapahdu. Avoin prosessi mahdollistaa monien näkökulmien ja uusien ajatusten esiin tuomisen ja mukaan ottamisen.

”... yksi sellainen ihan uusi innovaatio oli, että eri näkökulmia edustavat asiantuntijat pantiin keskenään keskustelemaan.”

Kestävien yhdyskuntien moniulotteisuus asettaa haasteita suunnitelmien arvioinnille: mitä voidaan esittää ja tulkita suunnitelmista, mitä esitetään havainnekuvissa, ja minkä kuvaaminen edellyttää kirjallista selostusta. Toisaalta eri alojen asiantuntijat lukevat suunnitelmia eri tavoin ja edellyttävät ehdotuksilta erilaisia asioita oman arviointinsa tueksi. Tästäkin näkökulmasta Sibbesborgin kilpailuun tulneiden ehdotusten arvioinnissa arvokkaaksi osoittautui varhaisessa vaiheessa aloitettu yhteistyö asiantuntijoiden kanssa, samoin kuin arviointivaiheessa käydyt yhteiset keskustelut tuomareiden ja asiantuntijoiden kesken. Eri teemojen kokonaisvaltainen ja systeeminen ymmärtäminen edellyttää asiantuntijavuorovaikutusta.

Sibbesborgin kilpailuhankkeessa oli mukana kaiken kaikkiaan 22 asiantuntijaa eri vaiheissa. Näistä viisi olivat hankkeessa mukana ohjelman kirjoittamisesta ehdotusten arviointiin. Laaja asiantuntijatyöskentely vaatii projektinhallintaa ja huolellista prosessinsuunnittelua. Kuitenkin,

jos asiantuntijakeskustelua käydään pienemmässä ryhmässä, menetetään arvokasta vuorovaikutusta, näkemykset kestävien yhdyskuntien ratkaisuista yksipuolistuvat ja yksittäisten asiantuntijoiden vastuu arvioinnista kasvaa merkittävästi. Parhaimmillaan eri asiantuntijuusteemojen ympärillä käydään paitsi monialaista keskustelua, jaetaan ajatuksia myös alan sisäisesti.

”Asiantuntijan rooli uuden tiedon tuottajana”

Kilpailun järjestämiseen on olemassa erilaisia resursseja

Kilpailujen kehittyminen yhä laaja-alaisemmiksi ja vaativammiksi merkitsee myös sitä, että niiden järjestäminen vaatii entistä tehokkaampaa resurssointia. Kilpailuhankkeeseen lähdettiin Sipoon kunnan pienillä resursseilla, mutta matkan varrella kilpailuhanke kasvoi koko ajan ja mielenkiinto hanketta kohtaan laajeni. Hankkeen ympärille kehittyi kuin huomaamatta laaja asiantuntijaverkosto ja suuri joukko taitavia suunnittelijoita ja konsultteja, joiden kanssa jatkaa keskustelua alueen kehittämisestä.

Hankkeen kokonaiskustannuksia kasvattivat prosessin aikana eniten panostukset viestintään ja markkinointiin. Panostaminen kannatti, sillä Sipoon vaikuttavuus seudullisessa kehittämisessä ja keskustelussa kasvoi hankkeen myötä. Sibbesborg on huomattu ja se huomioidaan, ja Sipoon kunta on profiloitunut aiempaa dynaamisempana.

”[Kilpailu] on hankkeena maksanut itsensä pois jo moninkertaisesti. Se on tuonut yllättävän paljon näkyvyyttä samalla kun on tuonut ison määrän hengenhuukomista ja epäuskoisuutta, se on tuonut myös Sipoolle uskottavuutta. Seudullisesti uskotaan, että Sipoon asenne ja ilmapiiri on muuttunut. Ja halutaan olla osana kehitystä.”

Hankkeeseen kului arvioitua enemmän niin asiantuntija- kuin kuntaorganisaation omaa virkamiestyötä. Laajasta asiantuntijatyöskentelystä huolimatta siihen arvioituja kustannuksia ei kuitenkaan ylitetty merkittävästi. Asiantuntijayhteistyöhön voidaan jo varhaisesta vaiheesta yhdistää kilpailun järjestäjän omaa osaamista ostopalveluina hankittavaan. Oman organisaation tai kunnan ulkopuolelta tilattu asiantuntijuus tuo keskusteluun tuoretta ja objektiivista näkemystä sekä sellaista osaamista, mitä itseltä ei löydy. Paikallistuntemus puolestaan on avain ehdotusten toteutuskelpoisuuden arvioimiseksi ja siten varmistetaan paikallisen näkökulman läsnäolo läpi prosessin. Toisaalta on kustannustehokkaampaa jakaa työskentelyä paikallisten ja ulkopuolisten asiantuntijoiden kesken ja samalla ajankäytön resurssointi on helpompaa.

Kilpailuhankkeessa ympäristöystävälliset toimintatavat voivat tarkoittaa myös huomattavia kustannussäästöjä. Paperin käytön minimoimiseksi Sibbesborgin kilpailuohjelma julkaistiin vain sähköisenä. Ajatuksena oli myös kilpailuehdotusten palauttaminen vain sähköisinä, mutta tästä luovuttiin oikeudenmukaisen ja sujuvan arviointiprosessin mahdollistamiseksi. Arvostelupöytäkirjasta päätettiin perinteisten käytäntöjen vuoksi painattaa 50 kappaleen painos palkintojenjakotilaisuudessa jaettavaksi. Kaikki muu aineisto tuotettiin ja julkaistiin ainoastaan sähköisenä, ja jaettiin kilpailun nettisivujen kautta. Painettujen aineistojen minimointi säästi paitsi ympäristöä myös kustannuksia. Toimivat etäyhteydet mahdollistivat kansainvälisten kestävien yhdyskuntien asiantuntijoiden kutsumisen tilaisuuksiin ilman korkeita matka- ja päivärahaakuluja – ja suuria päästöjä.

Muitakin resursseja on kuin raha. Omia resursseja voidaan täydentää yhteistyöllä esimerkiksi yliopistojen, asiantuntijoiden ja yhdistysten kanssa, sekä jakamalla tietoa ja osaamista muiden kuntien ja toimijoiden kesken. Sibbesborgin kilpailuhankkeen prosessi olisi ollut hyvin erilainen, jos se olisi tilattu konsulttityönä – ja moni hankkeen oheisvaikutuksista olisi jäänyt ohuemmaksi tai saavuttamatta kokonaan. Prosessin jälkeen Sipoolta on valtava Sibbesborgin alueeseen, kilpailuehdotuksiin ja Sipoon kehittämishaasteisiin perehtyneiden asiantuntijoiden ja toimijoiden verkosto. Kaikki haastattelut pitivät syntyneitä verkostoja tärkeänä osana hankkeen onnistumista sekä erittäin arvokkaina Sibbesborgin tulevalle kehittämiselle – ja samalla Sipoon muiden hankkeiden eteenpäin viemiselle. Asiantuntijat kertoivat seuraavansa alueen kehittämisen etenemistä mielenkiinnolla ja olevansa mielellään jatkotyössäkin mukana mahdollisuuksien mukaan. Yhteisvastuuseen kannattaa panostaa.

”...jos tänä päivänä haluaa tehdä jotain uutta, niin pitää käyttää tämän päivän välineitä. Ja tämän päivän välineitä ovat verkostot; kolmas sektori ja se sellainen maailma, joka ei ole ylhäältä ohjattu, eikä hierarkkinen. Vaan nimenomaan verkostomainen.”

Kohti kestäväää yhdyskuntaa: mitä kilpailun jälkeen?

Keskeisiä kysymyksiä vastaavien kilpailujen järjestäjille ovat: mitä kilpailulla halutaan ratkaistavan ja mitä sillä on ylipäätään mahdollista ratkaista? Jos kilpailulla haetaan vaihtoehtoisia tulevaisuuden kuvia alueesta, on pohdittava, mikä vaikutus erilaisilla visioilla on alueen kehittämisestä käytävään keskusteluun. Etsitäänkö uutta ajattelua, uusia

näkökulmia käytävään keskusteluun vai konkretisoitavia ratkaisuja ja toteutuspolkuja? Kilpailussa menestyminen edellyttää tavanomaisesti toteutuskelpoisen ja nykyhetken realiteetteihin sidotun ehdotuksen esittämistä – vaikka aikajänne olisikin pitkä eikä toteutusta olisi tarkoitukseen aloittaa lähivuosina. Rohkeus ja innovatiivisuus kärsivät, kun kilpailijat optimoivat ehdotusta sen mukaan, mitä tilaaja mahdollisesti haluaa ja minkälaisella ehdotuksella voidaan saada palkinto. Parhaan konsensuksen hakeminen ja ainutlaatuisten, visionääristen ideoiden etsiminen ovatkin eri keskusteluja.

”Kun otetaan todellinen alue ja kohde ja ajatellaan, että siinä kilpaillaan siitä. Niin aletaan aina miettiä, mitä järjestäjä hakee.”

”...jos puhutaan innovaatioista, niin täytyy olla altistusta erilaiselle”

Pitkälle tähtäävää suunnittelua ja visiointia on vaikea tehdä perinteisin yhdyskuntasuunnittelun keinoin ja esitystavoin. Ehdotusten vaatimuksia, kuten suunnitelman esitystapa ja vaaditut asiakirjat, kannattaakin vastavissa kilpailuissa edelleen kehittää. Mitä muutoksia tulee tapahtumaan, miten niihin reagoidaan ehdotetussa suunnitelmassa? Miten tulevat olosuhteet kuvataan? Miten erilaisiin tilanteisiin tehtyjä suunnitelmia voidaan vertailla?

Visiotyöskentelyssä ei viime kädessä ole tarkoitus esittää tulevaa ympäristöä tarkasti ja suoraan toteuttavana. Kyse on pikemminkin oikeanlaisen osaamisen, ajattelun ja arvomaailman hakemisesta eli toisin sanoen oikeiden yhteistyökumppaneiden löytämisestä. Kilpailun tavoitteet kytkeytyvät paitsi kilpailuohjelman laatimiseen myös tehtävänannon muodostamiseen ja vaadittavien asiakirjojen laatuun. Mikä palvelee parhaiten kilpailun perimmäistä tarkoitusta?

”...jos on joku tosi vahva visio, niin siihen saadaan mukaan toimijat toteuttamaan sitä visiota ja muuttamaan isojakin vakiintuneita käytäntöjä. ... Joku sellainen unelma.”

”Voihan se olla visio prosessista, visio elämäntavasta, visio paikallishallinnan ihan mistä vaan. Jostain vähän epämateriaalisemmastakin, jolle ei voi antaa arkkitehtonista leimaa.”

”...pitää uskaltaa yrittää. Pitää uskaltaa kokeilla. Siis ikään kuin kaupunkilaboratorio, jossa voidaan testata asioita. Sitten pitää ymmärtää ihmisen tarpeita ja ympäristökokemusta. Sitä kautta tulee se, että minkälaista kaupunkia tehdään. Siinä se on.”

Sibbesborgin hankkeen jatkokehittämiselle on tärkeää avoimeen ja vuorovaikutteiseen prosessiin panostaminen edelleen, sekä laajan yhteistyön ja asiantuntijuuden täysi hyödyntäminen. Keskeistä on alueen kehittäjien altistaminen jatkossakin koko verkostolle. Hankkeen aikana kerättyä tietoa ja ymmärrystä on hyödynnettävä ja edelleen kehitettävä, mutta mitkä ovat ne keinot, joilla yhteistyötä kannattaa jatkaa?

Avainhenkilöhaastatteluissa ehdotettiin muun muassa Sibbesborg ”akatemiaa” tai ”think tankin” perustamista alueen kehittämiseen ja toteuttamiseen sekä konsultoimaan muita vastaavia hankkeita. Tärkeä osa prosessia ovat systemaattiset tapaamiset ja työpajat (”design charrette”). Prosessiin voidaan sitouttaa osaamisen, ymmärryksen ja vuorovaikutuksen kautta. Toiminnan varmistamiseksi on mietittävä, mitä tällainen akatemia tai think tank voisi tarjota vastavuoroisesti eli miten se voidaan toteuttaa ilman valtavia taloudellisia resursseja.

”Pitäisi aika nopeasti muodostaa se tiimi, joka aidosti lähtee tekemään ja joilla on aito intressi. Ja se on altistettava sille, mitä tähänastisessa prosessissa on ymmärretty.”

Avainhenkilöhaastattelut

Seuraavat hankkeen avainhenkilöt haastateltiin tammi–helmikuussa 2012:

- Kehitysjohtaja, arkkitehti Mikko Aho, Sipoon kunta
- Liikennesuunnittelija, DI Mauri Heikkinen; toimi asiantuntijana
- Maisema-arkkitehti Sirkku Huisko; toimi hankkeen aikana Sipoon kunnan aluekehitysarkkitehtina
- Professori, TkT Seppo Junnila; toimi asiantuntijana
- Arkkitehti Juha Jääskeläinen; toimi hankkeen aikana Suomen Arkkitehtiliiton SAFA:n kilpailusihteerinä
- Ympäristöpsykologi, FT Marketta Kyttä; toimi asiantuntijana
- Arkkitehti, TkL Pekka Lahti; toimi asiantuntijana
- Professori, TkT Panu Lehtovuori; toimi SAFA:n nimeämänä kilpailun tuomaristossa
- TaM, arkkitehti Ilona Mansikka; toimi hankkeessa kilpailun sihteerinä
- Professori, FT Jari Niemelä; toimi asiantuntijana
- TaM, arkkitehti Marja Sopenen; toimi SAFA:n nimeämänä kilpailun tuomaristossa

9 789526 047959

ISBN 978-952-60-4795-9
ISBN 978-952-60-4796-6 (pdf)
ISSN-L 1799-4950
ISSN 1799-4950
ISSN 1799-4969 (pdf)

Aalto-yliopisto
Insinöörیتieteiden korkeakoulu
Maankäyttötieteiden laitos
www.aalto.fi

**KAUPPA +
TALOUS**

**TAIDE +
MUOTOILU +
ARKKITEHTUURI**

**TIEDE +
TEKNOLOGIA**

CROSSOVER

**DOCTORAL
DISSERTATIONS**